

בס"ד

לעומקו של מקרא

דברי עומק בפרשת השבוע

ערש"ק

וישב

ה'תשפ"א

**בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לטל': 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל: leshem895@gmail.com**

לעומקו של מקרא וישב

דרשת **לישב בשלוח**
רוגזו של יוסף

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב פִּירֵשׁ רִשׁ"י בקש יעקב לישב בשלוח, קפץ עליו רוגזו של יוסף: צדיקים מבקשים לישב בשלוח? **אומר הקב"ה**, לא דיין לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוח בעולם הזה.

לפשוטו של רש"י, באומרו: **אומר הקב"ה**, מבאר בזה רש"י מה הוא רוגזו של יוסף. ויכוון בזה להשגחה מן השמיים דרך גלגולי יוסף. **לא** שיוסף צד בעניין ח"ו, **ולא** שהרוגז הוא של יוסף ח"ו, אלא יוסף כמכשיר ביד ה' לגרום ליעקב **חוסר שלוח**, וזה נקרא רוגזו, **ועל ידי יוסף** להוריד את יעקב מצרימה לגלות מצרים.

וכאילו נאמר: **בקש יעקב לישב בשלוח**, **הקפיץ עליו הקב"ה את רוגזו של יעקב לישב בחוסר שלוח**, על ידי **מאורעותיו יוסף**, ובכך להורידו מצרימה.

וכפי שאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן במסכת שבת [פט:]: **ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של**

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגְרֵי אָבִיו
בְּאֶרֶץ כְּנַעַן (לז,א')

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגְרֵי אָבִיו. האוהב ישראל מאפסא כתב נוטריקון **ויב"ם**. שכשם שכל ענין מצות היבום להוציא הניצוצות הק' של אחיו המת אל הפועל, כן גם כאן, ראה יעקב בארץ מגורי אביו שיכול לתקן ניצוצות הק' שנתפזרו בעולם. עכ"ד.

ולעומקו של מקרא נרמזו דבריו באמרו **וַיֵּשֶׁב** שהוא מלשון **וַיִּשְׁבֶּה**, כאומרו **וַיִּשְׁבֶּה מִמֶּנּוּ יְשִׁבִי**. (במדבר כא, א'). שרצה יעקב לקחת בשבי חזרה את כל אותן ניצוצות קדושים ששבה אליו השבאי הוא היצר הרע שבעולם, שאינו נותן לניצוצות הק' להגיע למקומן הטהור.

ועוד יש לומר שהוא מלשון **וַיִּשְׁאֵב**, שהוא כעין **שאיבת** הניצוצות **שְׁנִשְׁבּוּ** ביד הטומאה, ו**הִשְׁבֵּתם** לצד הקדושה. וכאמרו: **וַיִּשְׁאֵב מִשְׁבֵּי הַטּוּמָאָה** את **שְׁנִשְׁבּוּ** לתוכה מן הקדושה.

ועל דרך הצח יאמר: **וַיִּשְׁבֶּה**, **וַיִּשְׁבֶּה**, **וַיִּשְׁבֶּה**, **וַיִּשְׁבֶּה** על **מִשְׁבֵּתם** לְבָלִי שׁוֹב אֶל שׁוֹבֵיהֶם.

לעומקו של מקרא וישב

קפיצת הדרך בצאתו לחרון, כדי לא
לאחר עת הגאולה בחזרו מפדן ארם.
וזה שאמר יעקב לעשו, וְאַחַר עַד
עָתָה עַת"ה, נוטריקון עת הגלות ועת
הגאולה. שנאמר לאברהם אבינו ארבע
מאות שנה מהולדת יצחק אבינו.
וְאַחַר הוא יוסף שנאמר בו יוסף ה' לי
בן אַחַר. והוא גימ' של רד"ו שנה.
וְאַחַר עַם הכולל רד"ו. ואשר על כן
ארבע מאות שנה מהולדת יצחק וכן
רד"ו שנה מגלגולי יוסף למצרים, הם
שני חשבונות המכוונים לעת אחת:
לגאולת יציאת מצרים.

ואיחור זמן הגאולה, הוא רוגזו של
יוסף האמור בעניין. ולכן גם עתיד
יוסף לומר לאחיו אַל תִּרְגְּזוּ בדרך.
שאין לעכב עוד את הגלות אפילו
כמלוא נימא, שכן הגאולה תלויה
בגלות, וּמִשְׁשָׁלְמוּ ימי הגלות יתחילו
ימי הגאולה. על כן נאמר על ידי יוסף
מִהָרָו וְעָלוּ אֶל-אָבִי וְגו' רָדָה אֵלַי
אֶל-תַּעֲמִד. רָדָה עם הכולל רד"ו. שיש
למהר ולהזדרז להחיש הגאולה ועל כל
פנים לא לעכבה.

ועדיין יש ליתן טעם, לפי דברי
האוהב ישראל מאפטא הנ"ל, מה שלוה
בקש יעקב. הרי לתקן ניצוצות הק'

ברזל אלא שזכותו גרמה לו דכתיב
{הושע יא-ד} בְּחַבְלֵי אָדָם אֶמְשֹׁכֶם
בְּעֵבְתוֹת אֶהְבֶּה וְאֶהְיֶה לָהֶם כְּמָרְיָמִי עַל
עַל לְחִיקָם וְאֵט אֵלָיו אוֹכִיל.
ופירש רש"י בגמ' בשלשלאות של
ברזל. כדרך כל הגולים שהרי ע"פ
גזרת גלות ירד לשם: בחבלי אדם.
בשביל חיבת האדם משכתיים למצרים
בחבלים ולא בשלשלאות: כמרימי
עול על לחייהם. כאדם הסובל ומסייע
לבהמתו להרים עולה מעל צוארה
בלווחין ובמקלות: ואט אליו אוכיל.
הטיתי לכם כח להכיל את עבודת
הפרך.

ולעומקו של מקרא בשימת לב, נקט
כאן רש"י בלשון נופל על לשון:
לשון של גזרת גלות על לשון של
רוגזו של יוסף.

ומעתה, לא נותר אלא להבין מה
הוא רוגזו של יוסף, ומה היא קפיצה
זו האמורה בעניין "קפץ עליו רוגזו
של יוסף".

ויש לומר שכל עתותיו של הקב"ה
מחושבים בחישוב הגלות והגאולה,
ואשר על כן קורא הדורות מראש זימן
לאליעזר קפיצת הדרך, כדי להביא
את רבקה, וכן זימן ליעקב אבינו

לעומקו של מקרא וישב

ולפעול על ידי הלימוד-תורה ישועות בעניין נצוצות הק' הנ"ל. וזו היא השלוחה האמורה בעניין. שאין לך שְׁלוּ ובן חורין כמי שיושב ועוסק בתורה.

ולכן כשבקש יעקב לישב בשלווה וכנ"ל לישב ביישיבה, כפי שעשה ביישיבת שם ועבר, קפץ עליו רוגזו של יוסף. כביכול לומר כפי שאמר יעקב לרועים בפדן ארם, **לא-עת האֶסְפָּה הַמְקַנְנֵה הַשְּׂקוֹ הַצֵּאֵן וְלָכוּ רְעוּ (ויצא, כטז')**

ולשון רוגזו, הוא גם מלשון **מלחמה**. כמו שאמרו במסכת ברכות (ה). לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע. ופירש רש"י שם, לשון **מלחמה**. שבמלחמת היצר הזאת, נשלח יוסף לנצח את שלוותו של יעקב. ולהורידו מצרימה דרך גלגולי יוסף.

ועוד אמרו שם במסכת ברכות ה', לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע. כלומר **ינצחו**. שאם לא כן ינצח היצר הרע את היצר הטוב. ויעקב אבינו **שביטל יצרו הרע** והתיש כוחו בכח לימודו ותפילותיו ומאבקיו, כבר לא יכול לו יצר הרע שלו, **אם כן קם לנצחו יצר הרע של בנו**. שכתוב והוא

ולשבותם מאת שוביהם, לא דבר קל הוא, וודאי אין בה השלוחה הַמְקַנְנֵה.

ויש לומר מה שבקש לישב בשלווה, הוא לעשות את כל התיקונים שצריך לעשות **מכאן**, מארץ חפץ, **מבלי שיצטרך** להתגלגל למצרים ולהשתעבד שם רד"ו שנה, **ומכאן** לתקן ולאסוף כל הניצוצות הק' שבמצרים.

אלא שקפץ עליו רוגזו של יוסף. כאומר לו, **שמצרים דין שונה לה**, כי גדול שבי הניצוצות הק' במצרים. כי ככל שגדול כח הטומאה כבארץ מצרים, כן חזק ותקיף שבי הניצוצות הק' שבה.

ואפשר יהיה ללקטם רק עם ריבוי בני ישראל בקֶרְבָּה.

וכן בַּמֶּדְבָּר, וכלשון הזהב של אה"ה הק', **מקום מעוזו של השבאי, הס"מ**. רק על ידי ההליכה בו ארבעים שנה, אפשר יהיה לחלץ הניצוצות הק' השבויות בו.

ועוד יש ליתן טעם מה היא השלוחה האמורה בעניין. **ויש לומר שבקש לישב ביישיבה לפני** שמתגלגל למצרים, **כפי שעשה י"ד שנה לפני צאתו לחרן אל בית לבן הארמי**.

לעומקו של מקרא וישב

וכמובא בתהלים [עד פס' יב]: [אלהים מלכי מקדם פעל ישועות בקרב הארץ]. ראשי תיבות של מלה ראשונה ואחרונה - **וה**, והיא השגחת ה' בארץ ככתוב: פעל ישועות בקרב הארץ.

והצירוף **י-ה - ו-ה** הוא יחוד שמים וארץ. ולכן בקש ליחד שם **י-ה** ב **ו-ה**, וזה שפירש רש"י לישב בשלו"ה. והמלה **שלוה** תורה על יחוד **י-ה** ב **ו-ה**, שכן ש"ל בגימטריה קטנה 6, וכן **י-ה** בגימטריה קטנה 6. הרי שבקש יעקב אבינו ליחד שמו יתברך בארץ.

ועל דרך הצח, קפץ עליו רוגזו של **יוסף**, כדי שלא יתכבד הצדיק בקלונו ובושתו של אחיו, אף שהוא שונאו, כפי שאמר רשב"י, הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב.

וכך היתה טענת היצר: אחיך עזב מפני הבושה ועליך לעזוב מפני **לבושה**. שכשם שהלבשתו ליוסף **לבוש** הכתנת פסים **לבושת אחיו**, כן תצטרך להחליף הלבוש הק' של **ארבע כנפות הארץ** בלבוש החרפה של ארץ מצרים. ולכן אחד התיקונים במצרים הוא שלא ישנו את **לבושם**. וכך יחזרו לארבע

נער, והיינו יצר הרע שנכנס באדם מנעוריו, משננער מבטן אמו.

ועוד, **ביקש יעקב לישב בשלוה**, בשלוה אותיות **לבושה**. ומובנו ישרת שני אדונים: לשון **לבוש** ולשון **בושה**. לבושת אחיו עשו שברח מן ארץ משום אחיו יעקב, זו לשון **בושה**, ולשון **לבוש** כמובא בהפטרה לפרשת וישלח מתמס אַחִידָה יַעֲקֹב תִּכְסֶּף **בושה**.

ועל דרך הצח, נקט הנביא בלשון **כיסוי**, תִּכְסֶּף **בושה**, שהבושה כיסתהו לעשו ונהיתה **לבוש של בושה**. וזה שאמר וְנִכְרַתָּ לְעוֹלָם שִׁנְכַרְתָּהּ נַפְשׁוֹ עם **לבושה** מפני ה**בושה**.

ואע"פ שידע יעקב על גזירת "בארץ לא להם", לא רצה עתה להשאיר הארץ שוממה מבלי יושב ורצה לישב בשלוה, בשלוה שלו, ו**בשלוות הארץ**.

ועל דרך הסוד, **שלוות הארץ** היא השגחת הקב"ה, עיני ה' אלקיך בה מרשית שנה ועד אחרית שנה, וזה בשל-וה. **י-ה** היא השגחתו בעליונים ו-ה היא השגחתו פה בזה העולם.

לעומקו של מקרא וישב

ולאו דוקא בדרך ובזמן שבקש יעקב. ואף על פי שלא תמיד נעשה רצונו הטהור מיד, אלא לעתים בעכבה כמו רחל וילדיה, הרי לו יאה לומר בקשתי ונעשה רצוני.

וכן בענינינו, וישב יעקב, בקש לישב בשלוח, וניתן לו. שהרי ישב בשלוח י"ז שנה במצרים, כפי שרצה ללמוד בישיבה, לראות את יוסף מלך והנהגתו בעונה, ולראות את כל נפשות ביתו מתעצמים בגשמיות וברוחניות, וכו'. אמנם לא בארץ מגורי אביו כפי שחשב בתחילה. וכפי שמצינו בכל אורחותיו שנתמלאו אמנם משאלותיו אך בדרך ובזמן הראויים לפניו יתברך.

ויש לומר שזו כוונת אומרם (רש"י בשם המדרש רבה) קפץ עליו רוגזו של יוסף. קפץ עליו רוגזו לא כנגדו, ולא כנגד בקשתו לישב בשלוח, אלא אדרבה. קפץ עליו רוגזו של יוסף לסייע ולהוציא מחשבתו אל הפעל, בזמן הראוי לפני ה'.

ואומרם "קפץ" יכוון בזה כעין קפיצת הדרך האמורה בפרשת ויצא.

כנפות ארצם, לבושֶתם של המצריים ולשלותם של בני ישראל.

או כלך לדרך זו

קפץ עליו רוגזו של יוסף. לא כנגדו, ולא כנגד בקשתו לישב בשלוח, אלא אדרבה. קפץ עליו רוגזו של יוסף לסייע ולהוציא מחשבתו של יעקב אל הפעל, לישב בשלוח, כזקן ויושב בישיבה, אך לא עתה ולא כאן אלא במצרים כפי שאכן עלה בידו בארץ גושן במשך י"ז שנה.

ולכן יהיה כך הסבר הדברים: יעקב אבינו, בחיר האבות, אשר דמותו חקוקה בכסא הכבוד והוא רגל רביעי במרכבה, לְמוֹד הוא שמחשבתו הטהורה יוצאת תמיד אל הפעל.

תמיד, אך לא תמיד מִיָּד. וכמו שמצינו שמכר לו עשו את בכורתו וקבל מיצחק את ברכתו, ובקש להתפלל בהר המוריה וקפצה לו הדרך, ויכול היה ללבן, ונשא את רחל וילדה לו את יוסף ובנימין, והצליח לעשות לביתו את כל הכבוד הזה מצאנו של לבן, ויכול היה לשרו של עשו ולעשו עצמו, אלא שהכל בא בזמנו ובדרך שהיה ראוי מלפני הקב"ה.

לעומקו של מקרא וישב

גורם לו את כל גלגולי ומאורעות
חייו.

ועל דרך הצח, נראה ליתן טעם היכן
רמזו ענין בקשתו של יעקב לישוב
בשלוה. **ושמא יש לומר**, שחבוי
הדבר בעצם הכתוב **ויִשָּׁב יַעֲקֹב**.
בדרך של סרסהו ודרשהו ואל תקרי.
אל תקרי **ויִשָּׁב יַעֲקֹב** אלא **ויבקש**
יעקב. ואל תקרי **שָׁלוֹה**, אלא **שָׁלוֹה**.
שָׁלוֹה כביכול את האות ק מיעקב
והניחה במלה **וישב**, ונעשה מזה
ויבקש. ונותרו מיעקב אותיות **בעי**,
שפירושו גם **ויבקש** בלשון ארמי.
שלצד היותו יושב אהלים, היתה
הווייתו של יעקב **תפילה ובקשה**. וכפי
שאמר ליוסף [בראשית מח, כב']
"**בְּחַרְבֵי וּבְקִשְׁתַּי**", ותרגם אונקלוס:
בְּצָלוֹתַי וּבְבָעוֹתַי. בתפילתי ובקשתי.

ועל דרך הרמז והצח, הן אותיות
נוטריקון: ליש"ב בשלו"ה:

בקש יעקב

להיות יושב שנים באהל

בזכרו שנות לימודיו והיותו הוגה
בתורה בארץ מגורי אביו, ובישיבת
שם ועבר.

וכעין מלאכים יחפזון לעשות רצונו
ולהוציא מחשבתו אל הפועל.

ונקרא "רוגְזו", שלא מחשבתי
מחשבותיכם, ולא בדרך קלה ונוחה
אלא בדרך של עכבה ומלחמות
וְהַרְגֵזוּ מִמְלָכוֹת, ולעתים בדרך של
"גזירה היא מלפני", שהכל בא בזמנו
ובדרך שהיה ראוי מלפני הקב"ה.

ובשימת לב יש לומר כי זו היא
מידתו של יעקב אבינו, להמתין
ולצפות מתי יתקיים בידו דבר ה'.
וכעין שאמר כפירוש רש"י תרי"ג
מצוות שמרתי, וכעין ואביו שמר את
הדבר, וכדפירש"י ממתין ומצפה מתי
יתקיים הדבר.

ועל דרך הרמז יש לומר כי נרמז
ענין זה בשמו, יעקב, שמחשבת ה'
תבוא אצלו לעתים מיד, כעין יקב
הדין את ההר. ולעתים בעכבה כעין
עקב בצד אגודל.

ולכן שמו יעקב בלשון עתיד,
שממתין ומצפה מתי יהיה העקב
לְמִישׁוֹר, וַיִּקְרָא יַעֲקֹב בְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל.
וכעין שאמרו במסכת ברכות (ז):
שְׁמָא גְרִים. פירוש: שמו של אדם

לעומקו של מקרא וישב

יַעֲקֹב יוֹסֵף. כמדרש וכפירוש רש"י, מה שארע לזה ארע גם לזה. ולכן **יַעֲקֹב** בטעם רביעי ו**יוֹסֵף** בטעם **גרשיים**, לומר לך, כשם ש**נגרש** יעקב מעשו, כן נגרש יוסף מאחיו. **כי כן חשבו אחיו**, משנולד יוסף שמא יפסול אביהם אותם, ולא יחשיבם לשאר אחיו כאת יוסף, ויוסף יהיה **רביעי** לאבות, ולכן וישנאו אותו.

בֶּן-שִׁבְעֵ-עָשָׂרָה גימטריה טו"ב, שחי חיים טובים שלא חסר בעולמו כלום, שכל דאגתו של אביו עליו, כי בן זקונים הוא לו, **שָׁנָה** ואז החל להוציא דבת האחים וחזר ושנה עוד ועוד.

ועל דרך הסוד שבע עשרה הוא גימטריה של השם הק' אהו"ה, שהוא אור הגנוז לצדיקים ומשפיע ברחמים מרובים יותר מהשם אה"ה, כפי שמובא בספר שרשי השמות להרמ"ז. והקב"ה היה עוזרו בשם הק' הזה.

הָיָה רָעָה אֶת-אָחִיו בְּצֹאֵן. לפשוטו של מקרא **אֶת-אָחִיו** כוונתו **עִם אָחִיו**. וכן תרגם אונקלוס: **הָיָה רָעִי עִם אָחִי.**

קפ"ץ עליו רוגזו ש"ל יוס"ף:
קול פי צדיק
עשו לאו ידיו והשטן
ראה ושמע גיריו זרק וחיציו,
שלו לא יתנו ויפריע סדר פורקנו

אֵלֶּה | תְּלֻדֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן-שִׁבְעֵ-עָשָׂרָה שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת-אָחִיו בְּצֹאֵן וְהוּא נָעַר אֶת-בְּנֵי בְלֵתָהּ וְאֶת-בְּנֵי זְלֵפָה נָשִׂי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דָּבָתָם רָעָה אֶל-אֲבִיהֶם (לז, ב')

ליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא.

אֵלֶּה | תְּלֻדֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף.
אֵלֶּה תְּלֻדֹת. כביכול פסל את הראשונים. שכל גילגוליו עד עתה לא היו שוים בעיניו כנגד ישיבתו עתה בארצו, בשלוח.

יַעֲקֹב בטעם רביעי, שהוא בארמית לשון רובץ על מקומו. שרצה לישב בשלוח.

יוֹסֵף. יוסף בטעם **גרשיים**, שגירש את שלוותו של יעקב. כמו שאמרו קפץ עליו רוגזו של יוסף.

לעומקו של מקרא וישב

המדרש. ויציאתו מבית המדרש כשהוא צעיר לימים גרמה לו שלא השכיל להוכיחם כראוי.

ועוד יש לשאול, מי הם אחיו שבהם דבר הכתוב, שהיה מוכיחם. **האם בני לאה בלבד** או שמא היה מוכיח גם את בני בלהה וזלפה אתם היה בקירבה.

לפירוש רש"י היה מוכיח רק את בני לאה: אבל את בני בלהה ובני זלפה היה מקרב. וכן דבריו: **את בני בלהה**. כלומר, ורגיל אצל בני בלהה, לפי שהיו אחיו מבזין אותן, והוא מקרבן. **את דבתם רעה**. כל רעה שהיה רואה באחיו **בני לאה**, היה מגיד לאביו, שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים, וחשודים על העריות.

ולפירוש אה"ח הק' היה יוסף מוכיח גם את בני בלהה ובני זלפה, אע"פ שהיה בקירבה אתם. וכן דבריו: וטעם שמצינו השבטים שהיו יחד בעצה אחת במכירת יוסף ובכללם היו גם בני השפחות. **אולי שגם בהם דבר פרט איסור אבר מן החי**.

אך בהמשך דבריו אפשר שמסתייג: או אפשר שנשאו פנים לשהה בני

ואוה"ח הק' פירש פשוט בדרך אחרת, **ככתבו. שרעה את אחיו** בעניין הצאן. כלומר היה רעה אֶת-אָחִיו ומוכיחם על עניין הצאן. וכן כתב: אכן כוונת הכתוב הוא על זה הדרך **היה רועה את אחיו בענין הצאן** פ' בדרך אכילת צאן.

ולפי דבריו יש לשאול למה יקרא שהיה רעה אֶת-אָחִיו, שהרי רעה דאגתו על צאנו להיטיב עם הצאן. ואולי שנתכוון אוה"ח הק' לומר כי הוכיח את אחיו מדאגתו להיטיב עמם, כגון למנוע מהם להכשל באכילת אבר מן החי כפי שיתבאר. ולכן נקט הכתוב לשון רעיה. **שדואג לאחיו כפי שרועה דואג לצאנו**. ואמנם כך יאה לצדיק כיוסף לחשוב. אך יש לשאול מדוע דבריו לא נתקבלו כן על ידי אחיו ותחת להודות לו, שנאוהו.

ולעומקו של מקרא יש לומר שלכן פרסם הכתוב שנותיו: **יוֹסֵף בֶּן-שָׁבַע-עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רֹעֵה אֶת-אָחִיו**, שהיה צעיר לימים ולא השכיל עדיין מה הדרך הנכונה להוכיח לזולתו. וקצת סיוע לכך נמצא בתרגום יונתן: **יוֹסֵף בֶּר שְׁבַסְרִי שְׁנִין הָנָה בְּמִיפְקִיָה מִן בֵּית מְדִרְשָׁא**, בצאתו מבית

לעומקו של מקרא וישב

הַאֲנָשִׁים וְהַשְּׂגָתְכֶם וְאַמְרַתְּ אֲלֵהֶם לְמַעַן
שְׁלַמְתֶּם רְעֵה תַחַת טוֹבָה.

אמנם התכוון בהיותו מכלכלם, להוכיחם לכאורה על לקיחת הגביע, והנכון הוא שרצה לרמוז להם שמכרוהו למרות שרצה להיטיב עמם בתוכחותיו. ובזה כוון דבריו גם לבני לאה, וביותר לבני בלהה וזלפה כאומרו: מדוע השתתפתם במכירתי לעבד תחת אשר הוכחתים לבני לאה שקראוכם בני השפחות.

ולעומקו של מקרא, ועל דרך הצח ולשון נופל על לשון יש לומר על הפסוק: הֲלִיָּה רְעֵה אֶת-אָחִיו בְּצֹאן שהיה רואה בהם רְעֵה ודופי בענין הצאן, כי סבר שהם אוכלים אבר מן החי, וְהוּא נֹעֵר שהיה מְתַנַּעַר מאחיו בני לאה, אבל אֶת-בְּנֵי בְלָהָה וְאֶת-בְּנֵי זְלָפָה, אֲתָם הֵיחָד מִקְרָב וּמִתְרוּעַע [לפירוש רש"י כנ"ל], והיה מוציא דיבת בני לאה לרעה שקראום לבני בלהה ובני זלפה בני השפחות, ולכן דייק הפסוק בעניינו וקראם נְשֵׂי אֲבִיו, שלא היו שפחות אלא שוחררו והן נשיו לכל דבר, ליתן תוקף להתנערותו מבני לאה.

ובאומרו וְהוּא נֹעֵר אֶת-בְּנֵי בְלָהָה וְאֶת-בְּנֵי זְלָפָה נְשֵׂי אֲבִיו יכוון בזה

הגבירה והסכימו לעצתם במכירתו הגם שהיה לבם שלם עמו.

ולכאורה קשה לפירוש, מדוע יסכימו בני בלהה ובני זלפה למכירתו של יוסף לעבד, וישלמו לו רעה תחת טובה שנהג עמם בטובה, שלא נתן לקרוא להם בני השפחות.

ולהטעים את דבריו יש לומר שנהגו כן להיות שותפים למכירתו, שהרי גם אותם הוכיח יוסף בעניין אבר מן החי והוציא גם את דבתם אל אביהם בעניין זה. ולכן היו בעצה אחת עם בני לאה למכרו, למרות שביזו אותם להיקרא בני השפחות. ללמדך עד כמה קשה לשון הרע שאינו מבדיל בין טובה לרעה.

וכן תרגם יונתן בן עוזיאל, שהיה יוסף מוכיח גם לבני בלהה וזלפה על אבר מן החי, כפירושו של אוה"ח הק': והוא טֹלָה מִתְרַבֵּי עִם בְּנֵי בְלָהָה וְעִם בְּנֵי זְלָפָה נְשֵׂי דְאָבִיו וְאֵינִי יוֹסֵף יִת טִיבִיהוֹן בִּישׁ דְחִמְנֹן דְאֶכְלִין בְּשָׂרָא דְתַלְיֵשׁ מִן חִיָּא חִיָּא.

ושמא יש לומר שגם לכך נתכוון יוסף באומרו לאחיו בפרשת מקץ, [מד,ד']: הֵם יִצְאוּ אֶת-הָעִיר לֹא הִרְחִיקוּ וַיִּסְפָּךְ אָמַר לְאֲשֶׁר עַל-בֵּיתוֹ קוּם רְדָף אַחֲרַי

לעומקו של מקרא וישב

לתפילותינו והופיעה להיות רוענו
הדואג לכל מחסורינו בגילוי שכינתך
עלינו מבין שני הכרובים בבנין בית
מקדשנו בב"א.

**וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דִּבְתֵּם רְעָה אֶל-
אֲבֵיהֶם (לז,ב').**

מפרש רש"י (ע"פ המדרש רבה)
את דבתם רעה. כל רעה שהיה רואה
באחיו בני לאה, היה מגיד לאביו. והם
שלשה:

שהיו **אוכלין** אבר מן החי, ומזלזלין
בבני השפחות לקרותן עבדים,
ו**חשודים** על העריות.

ושואל השפתי חכמים: וקשה דהיאך
יתכן לומר שבני יעקב יהיו חשודין על
זאת, ואי חס ושלום אמת הוא למה
נענש יוסף על זה.

ומתריך דודאי לא היו חשודין על זה,
אלא **שיוסף היה טועה בדבר, לכך**
נענש שהיה לו לעיין בדבר על מה
חשדן. **או שהיתה ביניהם,** בין יוסף
ואחיו, לא רק טעות, אלא **מחלוקת**
בהלכה לגבי ג' דברים אלו, ולכן
שנאוהו, שמתרברב עליהם **לפסוק**
כנגדם, והרי **יחיד ורבים הלכה**
כרבים. ויבאר לקמן.

גם לגבי **בְּנֵי בִלְהָה וּבְנֵי זִלְפָּה**
התנהג **כנער** שאינו מכלכל את דבריו
כראוי. שמצד היותם בני **נְשֵׁי אֲבִיו**
נִיעוּר כְּנֹעַר שכוחו במתניו לשמור על
כבודם, ומצד **אבר מן החי הַתְּנֵעַר** גם
מהם **כְּנֹעַר** לא יבין, להוציא דבתם
רעה אל אביהם. ולכן גמלוהו רעה
תחת טובה להשתתף במכירתו,
בראותם כי רעה וטובה משתמשים גם
אצלו בערבוביה.

ועל דרך הרמז לעומקו של מקרא
ירמוז הפסוק **הָיָה רְעָה אֶת-אֶחָיו**
בְּצֹאן על **לעתיד לבוא,** שיהיה יוסף
ממשיך את שליחות אמו רחל שנאמר
בה [תחילת ויצא] **וַרְחֵל | בָּאָה עִם-הַצֹּאֵן**
אֲשֶׁר לְאֲבִיָּהּ כִּי רְעָה הָיָה. ומאי **כִּי**
רְעָה הָיָה, כי זה שליחותה לעתיד
לבוא לצאת לקראת הגלויות של צאן
קדשים בני ישראל. כן ראה יוסף
שליחותו להיות **רְעָה אֶת-אֶחָיו בְּצֹאן,**
אל תקרי **בְּצֹאן** באות ב', אלא **כְּצֹאן**
באות כ', **כְּצֹאן** שעתידה רחל אמו
לרעות לעתיד לבוא. ואשר על כן
היה למשל בפני דוד המלך: [תהלים
פ"ב] **רְעָה יִשְׂרָאֵל הַאֲזִינָה נִהְיָ כְּצֹאן**
יוסף **יָשָׁב הַכְּרוּבִים הוֹפִיעָה** וכאומרם:
אבינו רְעָה יִשְׂרָאֵל, כשם ששלחת את
יוסף להנהיגנו ולכלכלנו, כן האזינה

לעומקו של מקרא וישב

ואלו הן פרטי מחלוקתם:

א. לגבי אבר מן החי: אחיו שחטו בהמה, ובעודה מפרכסת חתכו ממנה אבר וצלוהו ואכלוהו, ולפי דעתם המפרכסת נקראת שחוטה ומותרת מיד באכילה. ולפי דעתו של יוסף, המפרכסת אינה נקראת שחוטה והיא אסורה עדין באכילה עד שיפסקו פירכוסיה, ובינתיים האוכלה כאוכל אבר מן החי.

וכן בכך פקועה ראה יוסף שחיטת הפרה, ובבטנה עגל שלם ואכלוהו ללא שחיטה ששחיטת האם פוטרתו לשחיטת העובר, (אף שגדל העגל ונהיה לפר), ויוסף סבר שמשום מראית העין נקרא אבר מן החי.

ב. לגבי שחשדם יוסף על העריות שראה אותם בשוק קונים מאשה, והם סבורים שמותר להשתמש באשה בעסקי משא ומתן (קידושין ע'). ויוסף סבר שזה אביזרייהו דגילוי עריות.

ג. לגבי זלזולם בנשי יעקב שהיו כביכול מזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים.

ועל דרך הצח, יאמר לעומקו של מקרא, ששלשת טענותיו לאחים מרומזות בפסוק: וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דִּבְרֵתָם רַעְיָה אֶל-אֲבִיהֶם. שכן רַעְיָה הן אותיות ר'ע"ה, ובמילואותן: אותיות רי"ש עי"ן ה"א.

א. רי"ש שבמלה רע"ה הן ר"ת ראה יוסף שחיטה. והוא כנגד טענת אבר מן החי.

ב. עי"ן שבמלה רע"ה, כנגד עריות, והעי"ן במלה רעה תהיה כנגד מה שהעין חומדת והיינו עריות.

ג. ה"א שבמלה רע"ה היא כנגד הונאה ובמילואותה (ה"א) היא נוטריקון: הונאת אחים. שזלזלו וציערו באחיהם בני בלהה וזלפה, לקראם בני השפחות, שכביכול עבדים הם. ויוסף סבר מה שהפסוק קראן כך [שפחת רחל, שפחת לאה] לגדל חיבתן שהיו אמותיהן שפחות ושוחזרו. והם שבטי י-ה לכל דבר שבקדושה.

ומובא ברש"י שבשלשתן לקה: על אבר מן החי, וישחטו שעיר עזים במכירתו, (ולא אכלוהו) על זלזול ב"בני השפחות", לעבד נמכר יוסף,

לעומקו של מקרא וישב

ועל דרך הסוד, יש הנוהגין להוסיף ולומר לאחר תפילת הדרך יחיד ורבים הלכה כרבים, שהם ר"ת של שם המלאך **יוה"ך**, הממונה על הדרכים.

ויש לשאול: מכיון שיוסף לא נהג ע"פ הכלל של יחיד ורבים הלכה כרבים, לכאורה, לא נעזר באותו מלאך, והיאך שלחו אביו לדרך מסוכנת.

ויש לומר על דרך הצח, יעקב שלחו בברכת כי מלאכיו יצוה לך, שהם סופי תיבות של שם אותו המלאך **יוה"ך**, הממונה על הדרכים. והוא שנשלח על ידי הקב"ה להצילו בדרך ולהביאו מצרימה.

ועוד הוסיף עמו את המלאך **כל"ך**, היוצא מהמשך הפסוק לשמרך בכל דרכיך, שהם שני המלאכים המלוים לו לאדם בכל דרכיו, **יוה"ך כל"ך** כמובא בספר שרשי השמות להרמ"ז. ועוד מובא שם שחברו של הקב"ה יש בה י"ו פיפיות, ובה **מכה** את אויביו בדרך, והיינו י"ו - ה"ך.

ואשר על כן, יש המוסיפים גם פסוק זה לאחר תפילת הדרך, לְזַמֵּן אתם את

על חשד העריות. **ותשא אשת אדוניו וגו'.**

ויש לשאול, מדוע אם כן לקה, הרי חלקו בהלכה, ואין כאן הוצאת דבה. **ויש לומר**, שעל ידי שלקה בכולן, הראו לו מן השמים שהלכה כמותם, כי יחיד ורבים הלכה כרבים.

ועל דרך הרמז, יש לומר שג' דברים הללו, אבר מן החי, גילוי עריות, הונאת וצער האחים, הרמוזים במלה **רע"ה כנ"ל**, הם כנגד ג' **עבירות חמורות**, עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים. **ע"ז כנגד אבר מן החי** שזו היתה עבודת אלילים. **השתמשות באשה כנגד ג"ע**. **ובני השפחות כנגד ש"ד** שהמבזה חבירו כשופך דמים.

ובהיות עבירות אלו גורמות לחורבן בית ראשון ובית שני, הרי גם תיקונן רמוז בפסוק:

וַיָּבֵא יוֹסֵף הוא משיח בן יוסף **אֶת-דְּבַתָּם** את תשובתם, **רְעָה** בדרך של **מלחמות** משיח בן יוסף, **אֶל-אֲבִיהֶם** עד שישובו אל אביהם שבשמים ויבא משיח בן דוד ויבנה הבית השלישי בב"א.

לעומקו של מקרא וישב

בן-זקנים ברש"י ג' פירושים. אלעת זיקנותו. ב. חכים. ג. זיו איקונין דומה לו.

ועשה לו פתנת פסים. לו דייקא. לו ולא לאחים. ועל דרך הצח, לכן המלה לו מוטעמת בטיפחא, שהיא מעין הפסקה קלה, לומר לו ולא לזולתו.

ועל דרך הרמז, פתנת פסים תהיה כנגד כל אחד מהפירושים של **בן-זקנים** :

א. לעת זיקנותו, כשם שבזקנותו נחרשו קמטים בפניו **כעין פסים**.
ב. חכים ויניק, שמשנתו סדורה לו **פסים פסים** בסדר ובהגיון כאריח על גבי לבנה.

ג. זיו איקונין דומה לו, כפי שכל **פס** בכתונת דומה למשנהו.

ועל דרך הצח: פס"ים נוטריקון:

פנים סבא יניק חכים.

פנים שהיו פניו דומות לשל אביו,

סבא, שנולד לעת זיקנותו,

יניק, שהיה הצעיר שבאחים,

חכים שינק כל חכמתו מיעקב.

שני המלאכים הנ"ל היוצאים מסופי התיבות הנ"ל.

ובהיות כל"ך שם המלאך המתלווה אליך בדרך, יוצא מן הפסוק לשמרך בכל דרכיך, כן נאה וכן יאה שיתלווה אלינו גם **בדרך הרוחנית**, וכפי דמרגלא בפומיה דרבנן **"או כלך לדרך זו"**.

ועוד על דרך הצח יש לומר שלכן נראית השמירה על יוסף רק **בסוף** דרכו, ולא בתחילתו, כי נתלווה אליו מלאך יוה"ך היוצא **מסופי** תיבות נ"ל **"כי מלאכיו יצוה לך"**. ואשר על כן יש לנו להקדים את הפסוק ממנו יוצא שם המלאך **מראשי תיבות**, ולומר **יחיד ורבים הלכה כרבים**, ורק אחריו לומר את הפסוק ממנו יוצא שם המלאך **מסופי** תיבות כנ"ל, כדי שיתלווה עמנו המלאך בדרךנו **מתחילה ועד סוף**.

פי-בן-זקנים הוא לו ועשה לו פתנת פסים. (לז, ג')

לעומקו של מקרא וישב

בשימת לב, יש ליתן את הדעת,
מדוע נאמר וְהָיָה ג' פעמים.

ולעומקו של מקרא יש לומר שהם
ג' שלבים בגאולה.

השלב ה-א', בראשיתו של הפסוק
וְהָיָה אֲנַחְנוּ מְאֻלְמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ
הַשָּׂדֶה כנגד מה שעבדו את מצרים
בכל עבודה בשדה. ואל תקרי
מְאֻלְמִים אלא כְּאֻלְמִים לא יוכלו דבר
מאומה. והוא שלב ראשון של הגאולה
אשר נחבאת בתוך מחשכי הגלות
האפילה.

השלב ה-ב', באמצעו של הפסוק
וְהָיָה קָמָה אֲלֵמְתִי כנגד מה שנאמר
בשלהי שעבוד מצרים: וַיְהִי בַיָּמִים
הַרְבֵּימֵם הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאֱנָחוּ
בְנֵי-יִשְׂרָאֵל מִן-הָעֲבָדָה וַיִּזְעָקוּ וַתַּעַל
שׁוֹעַתָם אֶל-הָאֱלֹהִים מִן-הָעֲבָדָה.
וכאומר: קָמָה אֵלֹמֵתִי, וְגַם-נִצְבָּה
מִן הָעֲבֹדָה. שמתוך הָאֵלִם הקימו קול
זעקה ושועה. כאומר [תהלים נח,ב]
הַאֲמָנִם אֵלִם צָדָק תִּדְבְּרוּן.

ועל דרך הצח, תתפרש המלה אֵלֵמְתִי
כשתי מלים: אל-מְתִי, כאומרם: אל,

ועוד רמז בזה לכדאמרו בקידושין
לב: זק"ן ר"ת זה קנה חכמה. והיינו
בן זקנ'י ב, זְקַנְי יִנִּיק חֲכִים.

וְעֲשֵׂה לִי כְתֻנֹת פָּסִים. ירמוז ללבוש
הציצית, שנאמר בה **ועשו להם.**

וכן מובא במדרש פליאה, כְּתֻנֹת
פָּסִים לבוש אדם הראשון. והוא כתנות
אור. אור הציצית העולה תרי"ג, הם
בגדי החמודות שנתנה לו אמו רבקה
מעשו.

ועל דרך הסוד נתן לו לשמירה
מלאכים קדושים שישמרוהו, והם
היוצאים מברכת כהנים בחילוף
אותיות מהמלה וישמרך. ושםם: פס-
פס"ים, והם נוטריקון, פָּדָה סוּעִים,
פָּת"ח סוּמִים"י מינ"ף מִצְפִּי"ם. והם
שהועילו לו בכל גלגוליו במצרים.

וְהָיָה אֲנַחְנוּ מְאֻלְמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ
הַשָּׂדֶה וְהָיָה קָמָה אֲלֵמְתִי וְגַם-
נִצְבָּה וְהָיָה תִּסְבִּינָה אֲלֵמְתִיכֶם
וּתְשַׁתְּחִינּוּ לְאֵלֵמְתִי (לז,ז).

לעומקו של מקרא וישב

וַיִּוְסְפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ (לז,ה').
 על דרך הצח, ולעומקו של מקרא,
 ובדרך של אל תקרי ולשון נופל על
 לשון. אל תקרי שְׁנָא שהוא מלשון
 שְׁנָאָה, אלא נְשָׂא, שהוא מלשון
 נשיאת ראש וחשיבות, ככתוב
 וְהַמְתַּנְשֵׂא לְכָל לְרֹאשׁ (דה"א כט, יא),
 וכמובא במדרש תנחומא [במדבר]:
 אומר הקב"ה כְּשֵׁם שְׁאֲנִי יֵשׁ לִי תְלוּי
 רֹאשׁ עַל כָּל בְּאֵי עוֹלָם, [והוא לשון
 רֹאשׁ-תֵּל הַמְתַּנְשֵׂא], שְׁנָאָמֶר: לָךְ ה'
 הַגְּדִלָּה וגו' וְהַמְתַּנְשֵׂא לְכָל לְרֹאשׁ
 (דה"א כט, יא). לְפִיכָךְ נִתְּתִי לָכֶם תְּלוּי
 רֹאשׁ, שְׁנָאָמֶר: שְׂאוּ אֶת רֹאשׁ.

ומעתה, בְּמָקוֹם שֶׁהָאֲחִים יִתְּנוּ לְיוֹסֵף
 לְהַתְּנֵשׂא, בְּמָקוֹם זֶאת שְׁנֵאוּהוּ. וּמִתּוֹךְ
 שְׁנָאָתָם - הַתְּנֵשׂא, הַלּוֹךְ וְנִשְׂא. יֵעַן
 אֲשֶׁר הֵם נִתְּנוּ לוֹ אֶת הַכַּח לְהַתְּנֵשׂא עַל
 יְדֵי שִׁפְתָרוֹ חֲלוּמוֹתָיו לְטוֹבָה. הַמְּלוֹךְ
 תְּמַלּוֹךְ, הַמְּשׁוּל תְּמַשׁוּל. לִכֵּן לְשׁוֹן
 הַכִּפְּלוּת וְלִכֵּן לְשׁוֹן הַתּוֹסֶפֶת. וּבְמָקוֹם
 אֲשֶׁר הוֹסִיפוּ שְׁנֵאוּהוּ עַל שְׁנֵאוֹתָם,
 כִּדְכַתִּיב וַיּוֹסִיפוּ, כֵּן הוֹסִיפוּ לְיוֹסֵף
 נְשִׂאוֹת עַל הַתְּנֵשׂאוֹתוֹ.

עד מתי! וכאומרם [תהלים עד, י'] עַד
 מִתִּי אֱלֹהִים, יִתְּרַף צַר!

השלב ה-ג' של הגאולה, וְהִנֵּה
 תְּסִיֵּנָה הוא כנגד הגאולה עצמה,
 שנרמזת בהסיבה בליל הסדר. והוא
 אומרם תְּסִיֵּנָה. ורמז בזה למה שנאמר
 ביציאת מצרים [בשלה יג, יח] וַיִּסַּב
 אֱלֹהִים | אֶת-הָעָם, ומזה דרשו רבותינו
 [מדרש רבה] הסיבה בליל הסדר.

ועוד אמר וְהַשְׁתַּחֲוִינָנִי לְאֱלֹהֵי מִתִּי,
 שְׁנֵשְׁתַּחֲוִי וְנוֹדָה לֹא-לִּמְתִי [לְאֱלֹהֵי מִתִּי]
 כשיעלה רצון מלפניו להושיענו.

ועל דרך הרמז, וְהִנֵּה וְהִנֵּה וְהִנֵּה
 ג' פעמים, הם קצ"ח בגימ'. וקצ"ח יחד
 עם י"ב [שבטי י-ה] הם מנין רד"ו.
 שעל ידי החלום התקיים הרד"ו שנה,
 עת קץ גלותינו ותחילת פדיון נפשנו.

ועוד, י"ב שבטים בתוספת קצ"ח
 כנ"ל, הרי הם בגימ' ביצח"ק. כנאמר
 לאברהם, כי ביצח"ק יקרא לך זרע.
 והם רד"ו שנה הנרמזים בחלומו של
 יוסף.

לעומקו של מקרא וישב

החלום הנבואי בשם חלום, כי הוא ממקור החולם הנכסף.

**הַמְלִיךְ תְּמַלִּיךְ עָלֵינוּ אִם-מְשׁוּל
תְּמַשֵּׁל בָּנוּ (לז,ח) הַבּוֹא נָבֹא
(לח,י).**

יש ליתן טעם בכפילויות אלו.
שהרי יכלו לומר התמלוך עלינו,
התמשול בנו. ומאי הַמְלִיךְ תְּמַלִּיךְ, אִם-
מְשׁוּל תְּמַשֵּׁל

ויש לומר על פי הגמרא מסכת
ברכות נה: שם מבואר כי החלומות
הולכים אחרי הפה. **כלומר כפי**
פתרונו כן יתקיימו. ומובא בתוספות
שם שרק מי שנולד במזל של פותר
חלומות, יתקיימו החלומות על פיו.
והקב"ה קורא הזרות מראש נתן בלב
יעקב ובלב בניו כולם ובעיקר בלב
יוסף את הכח של פותרי חלומות,
ואשר על כן שָׁם הקב"ה בפיהם את
כפילות המלים להיות פתרון
חלומותיו. **וכך אמרו לו: הַמְלִיךְ תְּמַלִּיךְ**
ופתרונו: הַמְלִיךְ עָלֵינוּ, תְּמַלִּיךְ על כל
מצרים. הַמְלִיךְ במצרים, תְּמַלִּיךְ לעתיד
לבא כמשיח בן יוסף. ופתרון אִם-
מְשׁוּל תְּמַשֵּׁל בָּנוּ כך הוא: אִם-מְשׁוּל

וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמַעוּ-נָא הַחֲלוֹם
הַזֶּה אֲשֶׁר חִלְמָתִי (לז,י)
יש ליתן טעם באמרו שְׁמַעוּ-נָא.
לפשוטו של מקרא אמר להם **שְׁמַעוּ-**
נָא מלשון בבקשה, ומלשון עכשיו,
וכתרגום אונקלוס: **פְּעֹן.** אולי כי מרוב
חלומות סתמו אזניהם משמוע. אומר
להם יוסף, שמעו בבקשה עכשיו, עוד
את את החלום הנבואי הזה.

ולעומקו של מקרא אמר להם **שמעו**
נא מלשון **מן-השמים.** **וכך אמר**
להם: אתם שונאים אותי כי חושבים
אתם שְׁמַלְכִי אני מתנשא עליכם.
שמעו נא, דבר השם, **כי מן השמים**
הוא. זה שנאמר **וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם,**
שכביכול כתוב **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים** כי
בחלום אדבר בו, והחלומות נבואה הם
מפי האלקים. וכן **וַיֹּאמֶר** לשון **אמירי**
העצים המתנשאים למעלה עד
השמים. לכן נאמר **וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם**
שְׁמַעוּ-נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה מִן הַשָּׁמַיִם
הוא ומתנשא כאמירי העצים
השמימה, ומגיע עד **החולם הנכסף**
שהוא נקודה מעל הו' של התפארת
ומגיע עד נקודת האצילות שמעל היו"ד
של שם הוי"ה הקב"ה, שם מקור
החלומות הנבואיים. וכדברי ר' יוסף
ג'יקיטאלי בשערי אורה. שלכן נקרא

לעומקו של מקרא וישב

**אֲשֶׁר חִלְמָת הַבּוֹא נְבוֹא אָנִי וְאִמְנָה
וְאִחִיהָ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לָךְ אֶרְצָה (לז, י')**

וַיִּגְעַר-בּוֹ אָבִיו וְגו' הַבּוֹא נְבוֹא וְגו'
לְהַשְׁתַּחֲוֹת לָךְ אֶרְצָה. ומכח גערה זו,
אכן, לא השתחווה יעקב ארצה, אלא
רק וישתחו ישראל על ראש המטה,
ואמרו רבותינו [מדרש תנחומא]
שהשתחוה לשכינה מעל ראשו של
חולה, וליוסף כלל לא, שהיה רק נראה
כמשתחוה.

מֶה הַחֲלוּם הַזֶּה אֲשֶׁר חִלְמָת.

על דרך הסוד, מובא בספרים הק'
שמידת יעקב הוא מידת מ"ה, שהוא
גימטריה של השם הק' במילוי אלפי"ן
כזה: יו"ד ה"א וא"ו ה"א. והוא השם
השולט בעולם היצירה, היא עולמו של
יעקב אבינו. ויעקב אבינו יודע
משמעותו של חלום נבואי, ובעיקר
כזה שמופיע בו המלה וְהִנֵּה, שגם הוא
נתנבא בחלום בלשון וְהִנֵּה: וַיִּתְּלֵם
וְהִנֵּה סֵלֶם מִצֵּב אֶרְצָה וְרָאשׁוּ מִגִּיעַ
הַשְּׁמַיְמָה וְהִנֵּה מְלֹאכֵי אֱלֹהִים עֲלִים
וַיִּרְדִּים בּוֹ (כה, יב). וכדברי אוה"ח הק'
(שם) שבאומרו וְהִנֵּה, כוונתו שכל

בְּנוּ - תִּמְשָׁל בִּיצְרֶךָ. אִם-מְשׁוּל
ביצרך - תִּמְשָׁל בכל מצרים.
ופתרון הַבּוֹא נְבוֹא שאמר לו אביו,
[אם כי בדרך של שאלה, מכל מקום
פתרון הוא] כך הוא: הַבּוֹא חֲלוּמך
להתגשם, נְבוֹא אליך להשתחוות לך
ארצה.

ועוד בענין הכפילות בלשון, נאמר
(לז, לה) טָרַף טָרַף יוֹסֵף, טָרַף בידי
אשת פוטיפרע, טָרַף זממה להכשילו.
טָרַף בידי האחים, טָרַף זממם להכשיל
חלומותיך מלהתגשם.

ועל דרך הצח, ליתא מילתא דלא
רמיזא באורייתא, הדא הוא דכתיב
(בראשית ח, יא) וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לְעֵת
לְעָרֵב וְהִנֵּה עֹלֶה-זַּיִת טָרַף בְּפִיהָ, הם
רצו לטרוף חלומותיו, ופיהם הכשילם
עת פתרו לטובה חלומותיו, וטרפו
בפיהם את מכשלותיו, וטרפו יוסף בפיו
את כוונות אחריו, והיה הוא להם
המשביר טָרַף אֶכָּל לְפִי הַטָּף.

וַיִּסְפֹּר אֶל-אָבִיו וְאֶל-אֶחָיו וַיִּגְעַר-
בּוֹ אָבִיו וַיִּנְאֹמֶר לוֹ מֶה הַחֲלוּם הַזֶּה

לעומקו של מקרא וישב

אָמְנִים אל תקרי שְׁמֵר אָמְנִים אלא
שְׁאוּמֵר אָמֵן. ובתוקף דרשה זו, מובנת
השתייכות שְׁוֹמֵר לְאָמֵן. שהאומר אמן
ממתין [היינו שומר] לסוף הברכה
כדי לומר אמן.

ובפירושו רצה רש"י לומר בזה
שיעקב הריהו כעונה אָמֵן וְאָמֵן על
חלומותיו ועל דבריו של יוסף, [שהרי
נאמר שומר אמונים, וקרי ביה שאומר
אָמְנִים] ומקיים את חלומותיו על ידי
פתרונו: "הבא נבוא אני ואמך ואחידך
להשתחוות לך ארצה", על פי הכלל
שכל החלומות הולכים אחרי הפה.
והריהו כמחכה ומצפה מתי יראה
בהתממשותם של חלומותיו כפי
פתרונו.

וכשמביא רש"י ממה שנאמר באיוב
לא תשמור על חטאתי, מרמז לנו רש"י
שדברי יוסף נאמרו בטהרה ואין בהם
חטא, וכאמרו: על חטאתו לא תשמור,
אך על טהרת לבו תשמור. ולכן וְאָבִיו
שְׁמֵר אֶת הַדָּבָר.
או פלך לדרך זו:

שיעקב ידע כי בא לו דבר זה שיבוא
להשתחוות לפני יוסף, על אשר חטא
בכיבוד אב ואם כל אותן כ"ב שנה שלא
שימש את אביו. ועל דרך אל תקרי. אל
תקרי לא תשמור על חטאתי אלא הֵלֵא

דבר נגלה אצלו להיות בהיר וצהיר
כיום יאיר. ורצונו לומר שהוא לשון
נבואה הברורה והמתקיימת.

ואשר על כן אומר לו יעקב מֶה
החלום הַזֶּה אֲשֶׁר חִלַּמְתָּ, שלאחים הוא
נשמע כשאלה, אך יעקב ויוסף יודעים
את הסוד שהוא חלום ממידת מֶה,
מעולם היצירה, וכאמרו: חלומך הוא
ממידת מ"ה. ולכן וַיִּקְנֵאוּ-בּוֹ אֶחָיו
וְאָבִיו שְׁמֵר אֶת הַדָּבָר. וכפירוש
רש"י, היה ממתין ומצפה מתי יבוא.

ולפשוטו של מקרא מביא רש"י שתי
דוגמאות:
וכן שומר אמונים (ישעיה כו, ב.), וכן
לא תשמור על חטאתי (איוב יד, טז.),
לא תמתין.

ולעומקו של מקרא, יש ליתן טעם
בדוגמאותיו של רש"י שהרי לא בִּכְדֵי
הביאם.

ואשר על כן, יש לומר, כשהביא
רש"י מישעיהו שומר אמונים בא
לרמז בפירושו לעומקו של מקרא על
מה שדרשו חז"ל מפסוק זה [סנהדרין
קי:] פתחו שְׁעָרִים וַיָּבֹא גֹיִי צְדִיק שְׁמֵר

לעומקו של מקרא וישב

רש"י: נלכה דותינה. לבקש לך נכלי דתות שימיתוך בהם.

וְהוֹיֵנוּ בָּהּ, והרי בני בלהה ובני זלפה שהיו מקורבים עם יוסף, מדוע יבקשו להמיתו, וכיצד יתבארו הנקודות על אֵת לגביהם.

ולעומקו של מקרא י"ל שנחלקו האחים. בני לאה הלכו לחפש נכלי דתות וכו' ובני זלפה ובלהה הלכו לדאוג לעצמם לא רק בגשמיות אלא גם ברוחניות, ולקיים בעצמם בְּטַה בַּה' וְעִשָּׂה טוֹב שְׂכֹן אֶרֶץ וְרַעַה אֲמוֹנָה. (תהלים לז, ג'). שרצו להתחזק באמונתם ומתוך כך להשפיע על אחיהם ולהשכין שלום בין כולם.

וכמעט שעלה בידם לולא הופיע יוסף וטרף את מחשבותיהם. והקב"ה גלגל הענין כך כדי לקיים את העצה עמוקה וכדלקמן.

וקצת סיוע לזה הן הנקודות על אֵת. שהנקודות באות למעט. א עם נקודתה תמעט את בני לאה מרצונם של בני בלהה וזלפה. והאות ת תמעט את בני בלהה ובני זלפה שהיו ארבעה כנגד האות ת' שהיא ארבעה בגימטריה

תשמור על חטאתי. כאומרו: הלא מה שתשמור ותמתין ותצפה מתי יבוא הדבר הרי זה משום חטאתי בכיבוד אבי. וכמוסיף יעקב אבינו בקשתו: לא תשמור על חטאתי, והחזר לי את יוסף בני.

וַיִּלְכוּ אֶחָיו לְרַעוֹת אֵת-צֶאֱן אַבְיָהֶם
בְּשֹׁכֶם (לז, יב')

פירש רש"י נקוד על אֵת שלא הלכו אלא לרעות את עצמן (ב"ר פד, יג):

ויש להבין מאי לרעות את עצמן. והפשט הנראה: לדאוג לעצמן. לגשמיותן. כרועה הדואג לצאנו, ליתן לו כל צרכו. וכן פירש רש"י כמדרש בב"ר: לאכול ולשתות. והרז"ו פירש במ"ר שחמלו על עצמן יותר מאשר על הצאן, ולכן לא נבחרו לפרנס את ישראל, ואילו יוסף חמל על הצאן יותר מאשר חמל על עצמו שנאמר נוהג כצאן יוסף, ולכן נבחר לכלכל את ישראל כרועה עדרו.

ועוד יש לומר כפירוש רש"י על הפסוק [לז, יז] וַיֹּאמֶר הָאִישׁ גִּסְעוּ מִנְּהָ פִי שְׁמַעְתִּי אֲמָרִים גְּלִיכָה דְתִינְהָ: ופירש

לעומקו של מקרא וישב

אותיות בשכ"ם הם נוטריקון ברוך
שם כבוד מלכותו.

ועוד יש לשאול, הרי באומרו
ליוסף לכה ואשליחך הרי הוא מסכן
את יוסף בדרך. ומדוע לא ישלח
מרבכי צבאות המלאכים אשר לפניו,
כפי ששלח אל עשו.

ויש לומר שמן השמים עכבו כל
השליחים והמלאכים בעצה עמוקה,
לקיים ועבדום וכו'. שעל ידי מכירתו
למצרים ירדו יעקב ובניו מצרימה
בדרך מכובדת.

או כלך לדרך זו, שלא היה זה פקוח
נפש כבעשו, לכן לא הורשה לשלוח
מלאכים אלא בדרך של ליווי ליוסף,
כנאמר כי מלאכיו יצוה לך וגו'.

ואשר על כן, שלח עם יוסף שני
מלאכים. האחד הוא השם הקדוש
הנקרא לכ"ה, וכפי שאמר יעקב הוא
ישראל ליוסף: ויאמר ישראל אל-יוסף
הלוא אחיך רעים בשכם לכה
ואשליחך אליהם והשם לכה יוצא
משם ע"ב הקדוש, ובע"ב הוא מופיע

קטנה, מנכליהם של בני לאה. רק שהיו
במיעוט כנגדם, ארבעה כנגד ששה,
ולכן לא יכלו להם.

ועל דרך הצח יתבאר אומרו את עם
ניקוד מעל האותיות, כנוטריקון, כל
אחד לפי מה שהוא.
לבני לאה א'ת שהלכו לחפש איה
תאוותם, ולבני בלהה וזלפה א'ת
שהלכו להתחזק ולחפש איה תשועתם.

ויאמר ישראל אל-יוסף הלוא
אחיך רעים בשכם לכה ואשליחך
אליהם ויאמר לו הגני: ויאמר לו
לך-נא ראה את-שלום אחיך ואת-
שלום הצאן והשבני דבר
וישלחיו מעמק חברון ויבא
שכמה. (לו, יג-יד)

בשכם. ויש לשאול, והלא מרחק
מהלך כמה ימים, אלא שכם נקנתה
בכסף מלא על ידי יעקב ולכן הלכו
לרעות בשכם כדי שלא ירעו בשדות
זרים. וזה קידוש שם שמים ברבים.
וכפי שהביא האוהב ישראל מאפטא

לעומקו של מקרא וישב

וייש לומר דהכי קאמר ליה. לך וראה האם נוהגים כאחים המתרברבים, ואז אין דעתם על הצאן, או **כצאן קדושים** המנהיגים עצמם **בענוה** כראוי לבני ישראל, ובכך גם ירעו את הצאן בענוה ובדאגה. ובכך אדע האם עדין מרחפת עלינו גזירת הגלות למצרים בעבור התנשאות האחים או האם נתבטלה הגזירה והמה כצאן קדושים.

וישְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק תְּבָרוֹן.
פירש"י, **מעצה עמוקה.** יש לתת טעם מדוע נקראת גזירה זו בלשון **עצה.** ומדוע נקראת היא **עצה עמוקה.** **וייש לומר** לפי שאמרו חז"ל [שבת פט:]: שהיה ראוי יעקב לרדת למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שחס עליו המקום ב"ה וגלגל ירידתו על ידי יוסף, בדר מכובדת. וזו היא **העצה** אשר **יעץ** הקב"ה לבית דינו להוריד את יעקב מצרימה **בכבוד הראוי לו.**
מעצה עמוקה. והלא כמה וכמה עצות הן כדי **לא** לשלוח את יוסף.
א. ת"ח לא ילך יחידי בדרך.
ב. סכנת חיות רעות ולסטים.
ג. מהלך כמה ימים.
ד. אחיו לו לשונאים.

בסדר הפוך, **כל"ה,** והוא שעמד ליוסף בשעת דחקו שלא נעשה בו **כלה.** וכפי שמוכח ב"אוהב ישראל" מאפטא, ששמות ע"ב יכולים להקרא ישר והפוך בששה אופנים. כגון: לכה, להך, הכל, הלך, כהל, כלה. וכן כולם.

והשני הוא המלאך היוצא מהשם הקדוש של ע"ב שמות **רא"ה.**

וזה שאמר לו ליוסף בצירוף עם המלאכים הק': **לְכָה וְאֶשְׁלַחְךָ,** וכן לך-נָא **רְאָה.** והם שעמדו לו בעת צרתו, והיא **רוח הקדש** האומרת **וּנְרָאָה** מה-יְהִי וְלִמְתִּיּוֹ. והוא המלאך ראה שנקרא גם האר, שהאיר ליוסף גם במחשכי הבור.

את-שְׁלוֹם אֶחָיִךָ וְאת-שְׁלוֹם הַצָּאן.

בשלמא שְׁלוֹם אֶחָיִךָ, ראויים הם האחים לדאגתו של יעקב. אך יש ליתן טעם מה הוא שבקש שיראה את **שְׁלוֹם הַצָּאן.** והרי אם לא היה סומך על האחים שדואגים הם לצאן, לא היה שולחם.

לעומקו של מקרא וישב

וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ. פירש רש"י: זה גבריאל שנאמר [דניאל ט, כא'] וְעוֹד אָנֹכִי מְדַבֵּר בַּתְּפִלָּה וְהָאִישׁ גְּבִרְיָאֵל אֲשֶׁר רָאִיתִי בְּחִזּוֹן בַּתְּחִלָּה מְעַף בֵּיעָף נִגְעַ אֵלַי כְּעַת מְנַחֵת-עָרֵב.

וַיִּמְצְאוּהוּ. וכי אפשר לומר כן, שהמלאך יחפש וימצאהו באקראי כאחד האדם. והרי המלאך נשלח אליו משמים, והכל גלוי וצפוי לפני שולחו. וכשם שהגיע גבריאל המלאך אל דניאל. אמנם בדרך הפשט וַיִּמְצְאוּהוּ המלאך ליוסף, הוא בדרך הַמְשַׁכְּרֵת את האזן. אך לעומקו של מקרא מה ת"ל וַיִּמְצְאוּהוּ. אלא אל תקרא וַיִּמְצְאוּהוּ אלא וַיִּמְצְאוּהוּ. שהמציא את עצמו והקרה את עצמו לפני יוסף. או כלך לדרך זו, וַיִּמְצְאוּהוּ יוסף לאיש.

ולעומקו של מקרא, אולי ירצה רש"י לרמוז לנו שיוסף אשר תעה בדרך, עמד בתפילה לעת מנחת ערב, ועל ידי תפילתו הומצא אליו המלאך גבריאל, כאצל דניאל.

וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ אֶת-אֲחִי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ הַגִּידָה-נָא לִּי אֵיפֹה הֵם רְעִים (לז, טז)

ה. מי ישאר במקומו לשמשו.
ו. עד שילך ויחזור כבר לא נדע שלומם ושלום הצאן.
ז. שכם מקום מועד לפורענות.
ח. שעסקו בפרשת עגלה ערופה והיה צריך ליתן אל לבו על חלל שנמצא על פני השדה, כאות אזהרה להזהר בבנו.
ט. שאין ידוע מקומם של האחים היכן הם בודאות. ועוד כהנה וכהנה שאלות רבות.

אלא שעצה עמוקה אחת של הקב"ה כנגד כולך. שכל אלו העצות הן חלק מהעצה של הקב"ה. ונקראת עצה עמוקה כי היא לא בנגלה אלא בדרך עקיפין ובנסתר, כדי לא לאחר הגלות, ועל ידי כך להחיש פעמי הגאולה.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצה ויתפרשו המלים מַעֲמֵק תְּבָרוֹן בדרך של נוטריקון:

מִפְרֶשֶׁת עֵגְלָה מְהַעֲרֵף קוֹפִיץ
תּוֹתְכָה בְּגִלְל רֹצֵחַ וְאִינוּ נִמְצָא.

וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהָגָה תְּעָה בְּשׂוּדָה
וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לְאֹמֵר מַה-תְּבַקֵּשׁ
(לז, טו')

לעומקו של מקרא וישב

אֲנֹכִי מִבְּקֹשׁ הַגִּידָה-גָּא לִי אֵיפֹה הֵם
רְעִים

וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה פִּי
שְׁמַעְתִּי אֲמָרִים גִּלְכָּה דַתְיִנָּה וַיִּגְלֹף
יוֹסֵף אַחֲרֵי אָחָיו וַיִּמְצָאֵם בְּדַתָּן:
(לז, יז)

פירש רש"י נִסְעוּ מִזֶּה הסיעו עצמן
מן האחזה: גִּלְכָּה דַתְיִנָּה. לבקש לך
נכלי דתות שימיתוך בהם.

ומה הם נכלי דתות, פירש הכלי יקר
להמיתו על פי דת של תורה.

שואל אוה"ח הק', מדוע אם כן לא
חשש יוסף. ותשובתו בדרך הפשט,
שהבין הדברים כפשטן, וכפירוש
רש"י ע"פ הפשט, שדַתְיִנָּה הכוונה
לשם מקום. [ולפי פירושו לא הבין
יוסף את כוונת המלאך].

ולעומקו של מקרא יש להאיר בדרך
נוספת, מדוע לא חשש יוסף. והוא
בדרך הסוד. ובשימת לב שגִּלְכָּה
האמור הוא מלשון גִּלְכָּה, והוא בהיפוך
אותיות. והמלה גִּלְכָּה שאמר לו
המלאך מורכבת משתי מלים גלך-

מכאן שיוסף הכירו כי גבריאל
המלאך הוא. שהרי סתם אדם לא יכיר
את אחיו, ומנין לסתם אדם היכן הם
רועים, שכך ישאלהו יוסף.

ויוסף הלך כאן בדרך אביו ששאל אף
הוא את המלאך הַגִּידָה-גָּא שמך. כן
שאל יוסף הַגִּידָה-גָּא לִי, מה היא
שליחותך, ואם לעזרני, אֵיפֹה הֵם
רְעִים.

ועל דרך הסוד באמרו אֵיפֹה הֵם
רְעִים כיוון יוסף בזה לסופי תיבות
המם, והוא השם הק' מזהמ מע"ב
שמות הק', ומכוון כנגד המלה אמת
שבסיום ק"ש עם החזרה, ה' אלהיכם
אמת. וכאומר, הריני משביעך בשם
הק' מזהמ שתאמר לי בחותמו של
הקב"ה שהוא אמת, אֵיפֹה הֵם רְעִים.

ועוד י"ל שיוסף הכירו גם מזה
שנאמר פעמיים האיש, וַיִּמְצָאֵהוּ אִישׁ
וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ, ואמרו במסכת ברכות
[ה:]: גבריאל בשתיים שנאמר [דניאל
ט, כא] וְעוֹד אֲנִי מְדַבֵּר בְּתַפְלָה וְהָאִישׁ
גְּבַרְיָאֵל אֲשֶׁר רָאִיתִי בְּחִזּוֹן בְּתַחֲלָה
מִעַף בִּיעָף. והיינו שעושה שליחותו
בשתי עיפות. ומשהבין כי גבריאל
המלאך הוא, מיד אמר לו אַת-אָחִי

לעומקו של מקרא וישב

אחיו ויפלו לפניו. כשם שהוא בקש,
גם הם עתידים לבקש.

או כלך לדרך זו, מאי אָתָּר אָתָּיו,
לקיים מה שנאמר ביעקב וְאָתָּר עד
עתה. שעתה הגיעה העת לרדת למצרים,
שהמלה אחר עם הכולל רד"ו. לקיים רדו
שמה, רדו שנה. שיום הגאולה מדויק
הוא ולכן אין לאחר את יום הגלות. והכל
מתחיל מְאָתָּר עד עתה. שעתה אפשר
להתחיל את גלגולי הירידה למצרים.
ושמא י"ל שלזה נתבאה רחל באמרה
יוסף ה' לי בן אָתָּר. שילך יוסף אָתָּר אחיו
לקראת הגאולה של וְאָתָּר עד עתה.

ויאמרו איש אל-אָתָּיו הִנֵּה בְּעַל
הַתְּלָמוֹת הַלְּזָה בָּא: (לו, יט')

הִנֵּה בְּעַל הַתְּלָמוֹת. מאי הִנֵּה, שכשם
שנתבא עליהם במלה הִנֵּה, [וְהִנֵּה
תְּסַבִּינָה אֶלְמִתְיָלָם וְתִשְׁמְחִינִי לְאֶלְמִתִּי
(לו, ז)] כן התנכלו לו במלה הִנֵּה.

ובשימת לב, ובדרך הצח, מה שאמרו
הִנֵּה מוטעם ברביע, והוא מלשון
רביצה, [ע' וצ' מתחלפות בארמית],

לכה, שהן שמות של מלאכי עליון
מע"ב שמות, שנשלחו על ידי יעקב
אביו לשמרו בדרך. ויוסף לא חשש, כי
לא יכזבו מלאכי עליון אשר נשלחו
לשמרו בדרך.

ועוד יש לומר, שנרמז בדברי
המלאך שאמרו נִלְכָּה דְתִינָה שכוונתו
לומר ליוסף, נלכה גם אני ואתה, יחד
עם לכה ונלך שנשלחו על ידי אביך,
נִלְכָּה יחד לדותן.

וַיִּלְךָ יוֹסֵף אָתָּר אָתָּיו (לו, יז). ואיך
ידע כיוון המצאם. הרי לא היה עוד
איש לשאול. ולעומקו של מקרא יש
לומר שהלך אחר המלאכים הנ"ל
שהורו לו את הדרך, והמלאכים הם
אשר קראם יוסף: אחיו. וזה שאמר
הכתוב וַיִּלְךָ יוֹסֵף אָתָּר אָתָּיו.

או כלך לדרך זו, מאי אָתָּר אָתָּיו
שהלך אחר האחות, לחפש ולבקש את
אחותם. ולא השכילו לתת אחותם לו,
ולכן נזקקו לבסוף לבקש ממנו את
אחותו. זה שנאמר בפר' ויחי וילכו גם

לעומקו של מקרא וישב

המלאך **יצל** מע"ב שמות הקודש, שנודמן עתה גם הוא להצלת יוסף, על ידי ראובן. כי ראובן היה עוסק בתעניתו, ולכן היה זכאי, ומגלגלין זכות על ידי זכאי. והועיל הדבר שהשליכוהו לבור חי ולא מת.

**וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם | רְאוּבֵן אֶל-תְּשַׁכְּכוּ-
דָם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל-הַבּוֹר הַזֶּה
אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר וְיָד אֶל-תְּשַׁלְּחוּ-בּוֹ
לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבּוֹ
אֶל-אָבִיו: (לז, כב')**

וּדְרָשׁוּ בַמַּסַּכַּת שֶׁבַת (כב). על הפסוק: **וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלַכְהוּ אֹתוֹ הַבְּרָה וְהַבּוֹר יָק אֵין בּוֹ מַיִם (לז, כד')** מאי וְהַבּוֹר יָק אֵין בּוֹ מַיִם, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו.

ויש לשאול, אם לא רצו להרגו מדוע יזרקוהו על נחשים ועקרבים. ומובא בעטרת זקנים על מדרש פליאה, שלא היתה העין שולטת בתחתיתו. שהיה למעלה מעשרים אמה.

ולכן ראובן לא ראה נחשים ועקרבים שיש בו וחשב שהצלה היא לו.

שהיו חלומותיו של יוסף רובצים עליהם כארי, ולכן אמרו **בַּעַל הַחֲלֻמּוֹת הַלְזָה בָּא, בַּעַל בַּטְעַם תְּבִיר** שהוא לשון שבירה. שרצו לשבור את חלומותיו.

הַלְזָה הוא לשון חשיבות כנאמר ביצחק מי האיש **הַלְזָה**. וכמובא לעיל, הוזה הוא בגימטריה י"ו, הוא גימטריה של השם הק' אהו"ה, שהוא שם של האור הגנוז לצדיקים. וכשם שנאמר ביצחק כן נאמר ביוסף. והוסיפו ל'**הַלְזָה** שהוא לשון חשיבות וכתרגום יונתן **הדור ויאה**, שהיה האור הגנוז לצדיקים מאיר עליו, והדור בלבושו לבוש כתונת הפסים, וחשיבותו העלתה מחדש את קינאתם.

וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצִּלְהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִפְנוּ נַפְשׁ וּסְמִיךְ לִיָּה (בפסוק כב') לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבּוֹ אֶל-אָבִיו: (לז, כא-כב')

על דרך הסוד, ובשימת לב, **וַיַּצִּלְהוּ** חסר יו"ד, **הַצִּיל** מלא עם יו"ד. כי בשניהם הקפיד הכתוב על אותיות **יצל**. או **ציל**. הם אותיות שם

לעומקו של מקרא וישב

ואשר על כן ירמוז הכתוב למשנה ז'
פרק ג' במסכת ראש השנה, התוקע
לתוף הבור וגו' אם קול שופר שמע,
יצא. ואם קול הברה שמע, לא יצא.
והבור היה עשרים אמה וקולו של יוסף
לא נשמע אלא כהברה, ואומרת
המשנה ואם קול הברה שמע לא יצא.
ולא יצא תרתי משמע. אם קול הברה
שמע לא יצא ידי חובה, ולא יצא יוסף.
אלמלא המלאכים כנ"ל הצילוהו,
להחיש פעמי הגלות והגאולה.

ועל דרך המוסר יש לומר, מדוע אמרו
אל-הבור הנה אשר במדבר, די היה
לומר אל-הבור הנה, ומה הוא שהוסיפו
אשר במדבר. אלא רמז יש כאן על
דרך המוסר, אל תקרי במדבר אלא
במדבר. שע"י עסקי דבור האדם כורה
לעצמו בור.

וישבּוּ לְאֶחָד-לָחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם
וַיֵּרְאוּ וְהִנֵּה אֲרֶתֶת יִשְׁמַעֲאֵלִים בָּאָה
מִגְּלַעַד וּגְמֻלֵיהֶם נִשְׂאִים נִכְאֵת
וַיִּצְרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִם
(לז, כה)

ויש לומר על פי מדרש פליאה זה,
שלכן נסמך ענין הבור, לנר חנוכה,
בפרק אין מדליקין. (שבת, כב.)

ונרמז באמרו אל-הבור הנה, הז"ה
בגימט' י"ז אמות. וגופו של אדם עד
הכתף ברום ג' אמות, ועיניו קצת
למעלה מהן. יחד כ' אמה ומשהו,
שאינו העין שולטת ביותר מכ' אמה.

וישְׁלַכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה. על דרך הצח,
וישְׁלַכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה הן אותיות כלה
וראה ותשבי. כלה וראה הם
המלאכים מע"ב שמות הק' ששלח
עמו להצילו מרדת שחת, כפי שנתבאר
לעיל, ונצטרף להם ניצוץ נשמתו של
אליהו הנביא.

ועוד ירמזו הפסוקים, וישלכו, חסר
יו"ד, הברה חסר וו'. והן חצי
האותיות מיוסף. ונשארן "ספ". שהיה
על סף מיתה לולא שלח הקב"ה
להוציאו משם בשמות הק' לכ"ה
ורא"ה ותשב"י.

וישְׁלַכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה. הברה חסר
וא"ו. לשון הברה.

לעומקו של מקרא וישב

ובאותיות היא רמוזה בארחת
ישמעאלים: ארחת ישמעאלים.

ואשר על כן הדגישה התורה: וְהִנֵּה,
לומר שפתאום הופיעה לה, ובטעם
פשטא כפושטת כנפיה להציל את
בנה.

וכן תמצא עוד בצירוף האותיות של
אַרְחַת יִשְׁמַעְאֵלִים, ששמעה רחל את
קול בנה מן הבור ובאה לעזרתו:
שבצירופן כזה: ארחת ישמעאלים הן
אותיות אמי רחל תישמע אלי מן
הבור, [כאשר תישמע מלא עם יו"ד
לומר שה' שלחה, והאות ל' תשמע
פעמיים לומר שְׁלִמְוֶדָה היא בכך כגון:
ארחת ישמעאלים].

והיא מוטעמת בטעמי מונח זקף,
כאומרו שמונחת רחל וניצבת זקופה
על פי הבור, להציל את בנה.

והמשיך הכתוב לומר בְּאֵה, שרחל
בְּאֵה כדרכה בכל הדורות להציל את
צאנה. ולכן בטעם טיפחא שבזה היא
כטופחת על פניהם של אחיו שרצו
במפלתו, ולקוראים לטעם זה טרחא,
כאומרת לאחים: לחינם טרחתם
להאבידו. ומוטעמת במלרע ובהווה,
כי תמיד היא בְּאֵה להציל את בניה עד
אחרית הימים כשישובו מן הגלויות.

וְהִנֵּה אַרְחַת יִשְׁמַעְאֵלִים בְּאֵה.

יש ליתן טעם מדוע הדגיש הכתוב
וְהִנֵּה בטעם פשטא וכביכול פתאום
הגיעה, והרי כבר מרחוק אפשר
להבחין בהם, ואחר כן הדגיש הכתוב
אַרְחַת יִשְׁמַעְאֵלִים והיה יכול לומר
ארחת גמלים או ארחת סוחרים או
מדינים כפי שדרשו שנמכר פעמים
רבות, ומדוע בטעם מנח זקף קטן,
ואחר הדגיש הכתוב בְּאֵה בטעם טיפחא
במלרע, המורה על באה עכשיו בהווה.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצה
יש לומר שנוסף לכל המלאכים הק'
שבאו לחלצו, בראשם ניצבה רחל
אמנו, רחל אמו של יוסף להצילו.
והיא נרמזת במלים אלו:

וְהִנֵּה אַרְחַת יִשְׁמַעְאֵלִים בְּאֵה,

וכפי שכתוב ברחל בפרשת ויצא:
[בראשית, כט, ו']

וְהִנֵּה רַחֵל בְּתוֹ בְּאֵה

עם אותם ניגוני הטעמים, ובאותם
המלים של לפני ואחרי: וְהִנֵּה בְּאֵה.
ואכן רמוזה רחל גם באותיות וגם
בטעמים. בטעמים כפי שאמרן.

לעומקו של מקרא וישב

בָּאָה מַגְלָעַד. יש לשאול, מה בא
הכתוב לומר לנו בזה שבאו מגלעד.
בשלמא, באומרם לְהוֹרִיד מִצְרַיִם
ניחא, שפניהם מועדות למצרים, שזו
תכליתם להביא לשם את יוסף. אלא
שבאו מגלעד למה לי.

ויש לומר כפירוש הרמב"ן שְׂמַגְלָעַד
יובא הצרי והנכאת ולמצרים היה דרכם
להוליך אותו. ובהיות רצונו של הקב"ה
להמתיק ליוסף את גלות הגלות, זימן
לו נכאת וצרי ולוט מגלעד כדי שיריח
יוסף הצדיק ריח טוב.

ועל דרך הצח יש לומר שגלעד הוא
כינוי להקב"ה. על שם גְּלִגּוּלֵי הַחַיִּים
על ידי שוכן עד. ולכן נאמר **מגלעד,**
מגילגולי סיבות של הקב"ה, להוריד
את יוסף למצרים, **עד** שיצאו משם,
כפי שהשביעם, [בשלה, יג, יט'] וְהַעֲלִיתֶם
את-עַצְמֹתַי מִן־הָאָרֶץ.

ועוד, ששמו מוכיח עליו **גל-עד**. כגל
המתנשא **עד** למעלה. ובא לרמז שכשם
ש**שירידתו** של יוסף היא מאיגרא רמא
לבירא עמיקתא, כן תהיה **עלייתו**
מבירא עמיקתא **עד** איגרא רמא.
וירידה זו צורך עלייה היא, עת יעלו עם
רב ממצרים אל ארץ אבותיהם.

ידווקא ישמעאלים נאמר בפסוק, כפי
שנאמר בישמעאל, [פרשת וירא כא, יז']
כִּי-שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל-קוֹל הַנְּעַר בְּאֶשֶׁר
הוא-שָׁם, ק"ו שישמע אלקים אל קול
יוסף באשר הוא שם. ובאשר הוא שם
תרתי משמע, **בְּאֶשֶׁר הוא-שָׁם** שעשה
תשובה על דיבוריו עם האחים, **בְּאֶשֶׁר**
הוא-שָׁם בתוך הבור המלא נחשים
ועקרבים.

וכן הדגיש הכתוב דווקא ישמעאלים
שלא יבחינו האחים בנס הגדול הזה,
ולא יעלה על לבם. וזה שפירש רש"י
[לז, כ'] שאמרה רוח הקדש וְנִרְאָה מֶה-
יִהְיֶה חֵלְמֵתָיו. ועל פי זה דברה רוח
הקדש גם מגרונה של רחל, שמיחלת
לראות את בנה מלך, ופרנס ומכלכל
את כל העולם לחם לפי הטף, ובעונה
ובויתור, כפי שהיתה מתנהגת עם
אחותה.

וישבּוּ לְאֶכָל-לֶחֶם, עת יוסף **בבור,**
ולכן, מידה כנגד מידה, לא יהיה להם
לחם עד אשר יצא יוסף מן הבור
ויתקיים בו [מא, יד'] וְיִרְיָצוּהוּ מִן-הַבּוֹר
למלך על מצרים.

לעומקו של מקרא וישב

הבורות. ולזה אמר מה-בְּצַע פִּי נִהְרָג
אֶת-אֲחֵינוּ וְכַסִּינוּ אֶת-דָּמוֹ.

ועל דרך הצח, מה-בְּצַע מוטעם
ברביע, לשון רובץ. [ע' ו' ז' מתחלפות
בארמית]. רצה לומר שחטא זה יהיה
רובץ עלינו כאריה.

אלא נברור לו מיתה יפה. לָכֵן וְנִמְכְּרֵנוּ
לְיִשְׁמַעְאֵלִים וְלִדְנוֹ אֶל-תְּהִי-בֹו פִּי-
אֲחֵינוּ בְּשׂוֹרֵנוּ הוּא וְיִשְׁמַעוּ אֲחֵינוּ.
וכוונתו באומר לְיִשְׁמַעְאֵלִים, שאם
צדיק הוא יתקיים בו פִּי-שְׁמַע אֱלֹהִים
אֶל-קוֹל הַנֶּעֱר בְּאֲשֶׁר הוּא-שָׁם.

ובשימת לב, אמר יהודה לָכֵן
וְנִמְכְּרֵנוּ. מאי לָכֵן וְנִמְכְּרֵנוּ. שהיה לו
לומר לָכֵן וּמְכָרוּ, או גִלְדוּ וְנִמְכְּרֵנוּ.
שאינן תלמוד לומר לָכֵן וְנִמְכְּרֵנוּ. ויש
לומר על דרך הפשט שבזה שאמר לָכֵן
רצה להוציא עצמו מן המכירה, שלא
יענש באחריותו. אלא שלא היו
מקבלים ממנו אם היה אומר וּמְכָרוּ,
לכן אמר וְנִמְכְּרֵנוּ. ובזה הכניס עצמו
לעריבות על הנער עד שהיה צריך
לתקן ולומר ליעקב אביו [מגט'] אֲנֹכִי
אֲעַרְבֶנּוּ מִיְדֵי תְּבַקְשֵׁנוּ אִם-לֹא
הִבִּיאֲתוּ אֵלַי וְהַצַּגְתִּי לְפָנֶיךָ וְתִטְאֲתִי
לִּי כָל-הַיָּמִים. אמנם על דרך הפשט
כוון בדבריו לבנימין, אך לעומקו של

וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל-אֲחֵיו מִה-בְּצַע פִּי
נִהְרָג אֶת-אֲחֵינוּ וְכַסִּינוּ אֶת-דָּמוֹ:
(לז,כו').

מה-בְּצַע. נרמז בזה על דרך אומרם
בבא קמא צד. על הפסוק (תהלים יג),
בְּצַע בְּרַךְ נֶאֱמַר ה' ופירשו שם [בבא
קמא צד.] כגון גוזל ומברך על הגזילה
אין זה מברך אלא מנאץ, וכדנתיא ר'
אליעזר בן יעקב אומר גזל חטים ואפה
מהם לחם, אינו מברך ואם ברך נאץ
ה'.

הכי נמי בענינינו. אלו נכלי דתות
שאמרו. שדנהו למיתה, וכביכול רצו
לקים בזה מצוה מדין רודף ומדין מורד
במלכות. אמר להם יהודה: מצוה זו
שנוציאו להורג על פי דין תורה, על ידי
שנגזול אותו מאביו, הרי זה כמצוה
הבאה בעבירה, שנאמר בְּצַע בְּרַךְ
נֶאֱמַר ה'. לכן אמר מה-בְּצַע פִּי נִהְרָג
אֶת-אֲחֵינוּ.

או כלך לדרך זו: אמר להם יהודה:
מצוה זו שנוציאו להורג על פי דין
תורה, הרי הוא כמצות כסוי הדם
בבזיון, שאין לכסות הדם ברגליו
שלא יהיו מצוות בזויות עליו. ולכן
גם מצות עֲשֵׂית הדין ביוסף אל לנו
לעשותה בבזיון, להשליכו אל אחד

לעומקו של מקרא וישב

יוסף מגדולתו ומהרווחתו שהיתה לו
אצל אביו, לפי שעה, לתוך המיצרים
של מצרים. ומשקבל עליו היסורים
באהבה נתקיים בו ויהי איש מצליח.
מצליח מלשון לצלות. שחתך וצלה את
כל המקטרגים והחל בעלייתו.

**וַיָּשָׁב רְאוּבֵן אֶל-הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵין-
יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע אֶת-בְּגָדָיו:
(כט') וַיָּשָׁב אֶל-אֶחָיו וַיֹּאמֶר הִילֵד
אֵינָנוּ וְאָנִי אָנָּה אָנִי-בָּא (לז, ל')**

וְאָנִי אָנָּה אָנִי-בָּא. פ' אוה"ח הק'
שכן אמר ראובן כי הוא הבכור ועליו
מוטלת האחריות.

ולעומקו של מקרא, ובשימת לב,
פירושו נרמז בטעמים: המלה וַאֲנִי
מוטעמת בטיפחא. והיא כעין הפסקה
קלה. וכאמרו: הִילֵד אֵינָנוּ וְאָנִי. גם
הילד איננו ולכן גם אני איננו. אבדו
סיכויי לרצות את אבי על אחריותי
כבכור.

ועוד יש לומר, שירמזו הטעמים
לתרגום יונתן בן עוזיאל, שראובן חשב
כי על ידי כך שיציל את יוסף יניח
רוגזו של אביו על שבלבל יצועו. הִילֵד
אֵינָנוּ וְאָנִי, וכאמרו הילד ואני איננו,

מקרא, התכוון גם ליוסף, על שהכניס
עצמו בעריבות על מכירתו. ואשר על
כן אמר בכפל לשון: אָנִכִּי אֶעֱרָבְנוּ
מִיָּדֵי תְּבַקְשָׁנוּ, אם-לא תְּבַקְשָׁנוּ אֶלֶיךָ
וְהִצַּגְתִּי לְפָנֶיךָ.

ועל דרך הצח, נרמז בטעם הגרשיים
במלה לָנוּ, שְׁנַגְרֵשׁ וירד מגדולתו
בעבור מעשה המכירה, שנאמר [לח,א]
וַיִּהְיֶה בַּעֲתָה הַהִוא וַיֵּרֵד יְהוֹנָדָה מֵאֵת אֶחָיו
וכפירוש רש"י שהורידוהו אחיו
מגדולתו. ועל דרך מידה כנגד מידה.
שאמר לאחים לָנוּ, והם גם הם
הורידוהו מגדולתו. כאומרם בַּגְּרֵשֶׁת
עצמך מגדולתך. ונרמזה ירידתו
מגדולתו במלה וַיֵּרֵד, שמוטעמת
במירכא. שכן וַיֵּרֵד יְהוֹנָדָה מוֹטַעֲמִים
במירכא טיפחא. ומירכא הוא מלשון
מלכות, וכפירוש רש"י על הפסוק
[מא,מג] וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אַבְרָהָם, כתרגומו
דין אבא למלכא, רך בלשון ארמי מלך,
בהשותפין (בבא בתרא ד). לא ריכא
ולא בר ריכא. אם כן נרמז כאן וַיֵּרֵד
במירכא, שירד בעיני האחים מדרגת
מלכותו.

ועוד על דרך הצח, שנמכר יוסף
לְמַדְנִים וּלְמַדְנִים, על אשר שָׂם
מַדְנִים בין האחים, והם מלשון ריב
ומזון, והורידוהו למצרים שם ירד

לעומקו של מקרא וישב

וַיִּתְאַבֵּל עַל-בְּנֵי יַמִּים רַבִּים (לז, לד')

יַמִּים רַבִּים פירש רש"י **כ"ב שנה**. כנגד כ"ב שנה שלא קיים יעקב כיבוד אב ואם. **ויש לשאול**, והרי אמר עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי, אלא שנכסף לבית אביו מעלה עליו הכתוב כאילו קיים.

ועדיין יש לשאול, מדוע יענש על מה שלא עשה. והרי הוא ב"ש ואל תעשה".

אלא יש לומר שאין כאן אמנם פגיעה בכבוד אב ואם, שהרי סוף כל סוף היה בחרן בשליחות אביו ואמו, אלא יש כאן **מיעוט זכויות** כנגד **זכות של עשו** שבפועל דאג לאביו בכל עניניו, אף כי עשה זאת בזלזול. ואת אמו רבקה כלל לא כבד ואף שגא אותה, כמאמר הרמב"ן [לה, ח].

וזה שאמר הכתוב [וישלה, לב, יא]: **קִטְנֵתִי מִכָּל הַחֲסָדִים** ופירש רש"י במקום: **קטנתי מכל החסדים. נתמעטו זכויותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי**, לכך אני ירא שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא, ויגרום לי להמסר ביד עשו.

אבדו סיכויי לרצות את אבי על בלבול יצועו.

ועל דרך הסוד, פנה ראובן להקב"ה שיעזרהו, שכן **אני** הוא כינוי לישועת ה' כאומרם ז"ל [סוכה מה. ורש"י שם] **אני והו הושיעה נא**. וכן אמר **אנה** שאמנם לפשוטו כוונתו **להיכן אני בא**. אך **לעומקו של מקרא** יכוון בזה לדברי דוד המלך בהלל **אנה** ה' כי אני עבדך. ויהיה פירושו **אנא**. או יכוון באומר **אנה**, **להקב"ה** כאומר: אנה היכן אתה, אל תרחק ממני, **אבואה אליך** בתשובה. זה שאמר: **אנה אני-בא אליך** בתשובה. **וְאָנִי אָנָּה אָנִי-בָא**.

או כלך לדרך זו, על דרך אל תקרי. אל תקרי **אָנָּה** אלא **אָנָּה**. כדכתיב **והאלקים אָנָּה לידו** (שמות כא, יג) וכה הם דבריו: **ואנ"י** שהוא כינוי להקב"ה, **ואנ"י אָנָּה לידִי**, ולכן **אָנָּה אָנִי-בָא**.

הָפֶר-נָא הַפְתָּנָת בְּנֵי הָא (לז, לב). קרי **היא** וכתוב **הוא**. וכאמרו: **הַפְתָּנָת בְּנֵי הָא, בְּנֵי הָא**.

לעומקו של מקרא וישב

ועל כן מה שיוסף הורחק מיעקב כ"ב שנה כנגד מה שיעקב היה רחוק מאביו כ"ב שנה, אינה עונש, אלא זו הנהגה של מידה כנגד מידה.

ויעלו את-יוסף מן-הבֹּרַחַם וימְקְרוּ
את-יוסף לְיִשְׁמָעֵאלִים. [לז,כה']

והקב"ה זימן ליוסף ישמעאלים, שבני אברהם נינהו. דחייס עלה הקב"ה על יוסף לא למסרינהו בידי אכזריים יותר. ואע"פ שבמשך הדורות היו הישמעאלים אכזריים מאד, באותה שעה מיהא היו רחמנים כחלקם הטוב שהיו נחשבים בני אברהם. ככתוב נוטריקון לגבי ישמעאל: [פרשת וירא כא,יז'] בְּאֶשֶׁר הוּא-שָׁם סופי וראשי תיבות אברהם: באשר הוא שם.

וישב ראובן אל-הבֹּרַחַם והנה אין-
יוסף בְּבֹרַחַם ויקרע את-בגדיו:
(לז,כט')

יש ליתן טעם בג' הלבושים הכתובים בפסוקים. בְּבֹרַחַם, הַפְתָּנִת, שְׂמֹלֶתָיו. (ויקרע יעקב שְׂמֹלֶתָיו).

ולעומקו של מקרא נוסף כאן הטעם של מיעוט זכויות כנגד ריבוי זכויות לכאורה של עשו במצות כיבוד אב. לכן פירש ממנו יוסף כב שנה כנגד כב שנה שנתמעטו זכויותיו.

ועוד יש לומר שחשש ממידה כנגד מידה. כשם שלא קיים בפועל כיבוד אב ואם כן מדדה לו ההשגחה במידה כנגד מידה שלא יוכל יוסף בפועל לקיים מצות כבוד אב.

לעניין מידה כנגד מידה

וזאת למודעי כי מידה כנגד מידה אין בה לא שכר ולא עונש אלא מידה היא בהשגחת הקב"ה בעולמו. הן לטוב הן למוטב למען ילכו הבריות בדרך ההשגחה וישימו אל לב והחי יתן אל לבו.

וכפי שאמרו (סנהדרין ז.י) שכל מידותיו של הקב"ה אינן אלא מידה אחת והיא מידה כנגד מידה. ורצונם לומר שזו היא הנהגת העולם ע"י הקב"ה, וממנה מסתעפות כל המידות כולן. וכאמרו אין לו להקב"ה בעולמו אלא מידה כנגד מידה. שזו היא הנהגה, ואינה לא שכר ולא עונש.

לעומקו של מקרא וישב

וַיִּקְמוּ כָל-בְּנֵי וְכָל-בְּנֹתָיו לַנְּחֹמוֹ
וַיִּמְאֹן לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי-אַרְד
אֶל-בְּנֵי אָבִל שְׂאֵלָה וַיִּבְךְּ אֹתוֹ
אָבִיו (לו, לה')

וַיִּמְאֹן לְהִתְנַחֵם פירש רש"י שעל
המת נגזרה גזירה להשתכח מן הלב
ולא על החי.

לפשוטם של דברים שלגבי המת
נגזרה גזירה על החי שישתכח ממנו
המת. ומכח ואביו שמר את הדבר מאן
להתנחם כי אין הקב"ה מנבא נבואותיו
לשוא.

לאור גזירה זו, שעל החי לשכוח את
המת, יש ליתן טעם מהו אם כן זכר
צדיק לברכה שאומרים על המת.

ויש לומר, שגזירת השכחה היא על
המת שבו. על האבדן ועל המיתה ועל
השכול, עליהם יש גזירה להשתכח. אך
מצוה לזכור את הטוב והמעשים
הטובים והמידות הטובות של
אבותינו לאורם נלך. ולכן אומרים זכר
צדיקים לברכה.

או כלך לדרך זו: שגם על המת נגזרה
גזירה להתנתק מן החיים ולא להטרידם

והם ג' מיני כיסויי הגוף כנגד ג' חלקי
הנשמה, נפש רוח נשמה.

ועל דרך הרמז והצח:

בגד הוא הכיסוי הראשון הסמוך לגוף
והוא כנגד הנפש הפועלת.

הכתנת היא במעלה למעלה ממנה
כנגד הרוח ממללא, הכח המְדַבֵּר,
ולכן הפשיטו הכתנת ממנו ושמו את
יוסף בבור הזה אשר במְדַבֵּר, כנגד
הדיבורים של הוצאת דיבתם רעה.
השְׂמֵלָה או השְׂלֵמָה היא כנגד
הנשמה שהיא כנגד המחשבה
המְשַׁלֶּמֶת את חלקי הנשמה, עד בואה
אל רום פסגת שרשה החיה יחידה
והיא הנשמה לנשמה.

וכאשר אמר חיה רעה אכלתהו, אין
עוד מקום לשרש הנשמה בחיה יחידה,
שהרעה אכלתהו לחיה יחידה. והדרך
לתיקון הוא ויקרע יעקב שְׂמֵלוֹתָיו.
שְׂמֵלוֹתָיו שהן הלבוש של
המחשבה, נעתקו ממקומן. ולכן,
וַיִּשֶׂם שָׂק בְּמִתְגָּיו הן אותיות
ששת"ק מבני"ו, ונשארו הרהוריו
רק בכיסוי הלב ואביו שמר את
הדבר. ולכן מאן להתנחם.

לעומקו של מקרא וישב

ולעומקו של מקרא יש לומר, שהקב"ה השגיח כך ברחמיו להעלים את יוסף כדי שבקבורת יצחק ע"י עשו ויעקב, לא תתלקח מחדש שנאתו של עשו ליעקב כפי שאמר בלבו [פרשת תולדות כז, מא'] יקרבו ימלי אבלי אבי ואהרנה את-יעקב אחי. כי לא יחוש עתה עשו לבית יוסף להבה, שהרי כביכול טרף טורף וחשב שנעלמה שלהבתו ולא תשרפנו עוד.

בעניין חשיבות הכתנת

יש ליתן את הדעת, מדוע תהיה הכתנת כתובה שמונה פעמים, ומדוע הפשיטוה בבזיון, ומה ראו על ככה לשפוך חמתם על בגד כתנת הפסים. ועוד, שאין זכר לה אח"כ בסיפורו של יוסף. וזכר רק את חלומותיו ולא את הפשטת כותנתו.

ואף כי אמרה הגמ' שבזה היתה להם קנאה, בודאי אין הדברים כפשוטם להחשיבם לקנא בעבור הבגדים. אלא ודאי יש לומר כי בעבור מה שסימל להם הבגד. ויש לעיין מה באה הכתנת לסמל.

עד עת שוב הנשמה בתחיה. ויהיה וימאן כנוטריקון: ויאמר אין להתנחם. ומדוע, כי חי הוא. ואין מקבלים תנחומין על החיים.

ולכן נאמר גם ביוסף וימאן. כי חי הוא. כי חי הוא במצוות. שראה דיוקן אביו. זה ראה דיוקן בנו וזה ראה דיוקן אביו. ויהיה גם אצל יוסף וימאן כנוטריקון: וירא יעקב מולו אהוב נפשו. כי חי הוא במצוות גם בשבי גם בשררה. ומזה שיוסף עומד לנגד אביו ידע אביו שאין לקבל עליו תנחומין. וכן ביוסף כתיב ביה וימאן לאשת פוטיפרע, והוא אותו נוטריקון חוזר: וירא יוסף מולו אביו נפשו.

ויבן אתו אביו. פירש רש"י: יצחק היה בוכה מפני צרתו של יעקב, אבל לא היה מתאבל שהיה יודע שהוא חי. ויש לשאול הרי כבר נכתב בסדר הקודם ויגוע יצחק, אלא כפירוש רש"י שם [לה, כט'] אין מוקדם ומאוחר בתורה, מכירתו של יוסף קדמה למיתתו של יצחק י"ב שנה.

ויש ליתן טעם מדוע תקדים מכירתו של יוסף למיתתו של יצחק י"ב שנה.

לעומקו של מקרא וישב

רקיעים שנפתחו בפניו עד בואו לפני כסא הכבוד.

ולכן נאמר וַעֲשֵׂה לִּי כְתָנֹת פָּסִים.
כעין לבוש ציצית, שנאמר בה ועשו להם.

ומעתה, נותר להבין מדוע לא תהיה חשיבות יותר לכתנת. וי"ל שכאשר הפשיטוהו ממנה, כבר לא היה צריך לה, אלא **שהיה מופשט מהגשמיות והגיע בעצמו לדרגת מלאך.** וחלומותיו ונשיאת חן שלו במצרים יוכיחו.

ונרמז ענין זה בפסוק בתהלים עדות ביהוסף שמו בַּצְּאֲתוֹ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם. (בתהלים פא, ו').

שמשוהפשטה כותנתו, נתלבש באות ה'. **עדות ביהוסף שמו בַּצְּאֲתוֹ עַל**

אֶרֶץ מִצְרַיִם. ביהוסף. ביהו-ספ. ס"ף בגימטרי' קטנה 5, היא האות ה'. יוצא איפוא ששמו כשם השם, ביהו-ספ, ביהו-ה. אל תקרא **שמו** אלא **שמו**.

ונרמז בזה שקבל כח **בשמו** מעת **שמו** אותו בבור.

ובזה שהפשיטו וקרעו וטבלו בדם השעיר רצו לקחת ממנו את הכח הזה

ובתרגום יונתן בכל עת שמוזכר הכתנת מתרגם **פרגוד. פרגוד מצויר.** ובגבריאל המלאך שאומר לו הלכו דותינה אומר לו **ששמע מעבר לפרגוד שבזה מתחיל השעבוד.**

ולפי זה מובן שהאחים הבינו כי על ידי הכתנת ניתן ליוסף הכח להציץ אל **מעבר לפרגוד, לפרגוד העליון** הוא המחיצה בין הקב"ה ובין המלאכים שאפילו הם אינם יודעים את תכניותיו. וכפירוש רש"י עה"פ [במדבר כג, כג'] **כַּעֲת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב וְלִישְׂרָאֵל מַה-פֶּעַל אֵל:**

עוד עתיד להיות עת כעת הזאת, אשר תגלה חבתן לעין כל, שהן יושבין לפניו ולומדים תורה מפיו ומחיצתן לפניו **ממלאכי השרת,** והם ישאלו להם מה פעל אל.

ופירושו: שליעקב ניתן הכח להציץ אל **מעבר לפרגוד** לדעת מה פעל אל ומה תכניותיו בהנהגת עולמו.

ויעקב נתן כח זה ליוסף. וחלומותיו יוכיחו כי כל נבואותיו הן **הצצה** אל **מעבר לפרגוד.** ולכן מובא **שמונה פעמים** בפרשה ענין הכתנת, חד לגופיה ועוד שבע פעמים, כנגד **שבעה**

לעומקו של מקרא וישב

אנכי אחטנה, במידת האנכי ה' אלקיך, הריני מחטא ומנקה ומזכך את הטריפה.

גנבתי יום וגנבתי לילה, מה שנגנב יוסף ממני והוא בבור ללא יום וללא לילה. הכל כאין יטרף והוא נשאר יוסף. כי רחל אמרה יוסף ה' לי בן אחר. שיוסף הוא בבחינת מוסיף והולך ואין לו הפסק כלל. ולכן נאמר וְהָיָה אִין-יוֹסֵף בְּבוֹר (לז, כט') כי אין מציאות של יוסף בבור.

וַיֵּרֶד יְהוֹדָה (לח, א'), וַיֵּגֶד לְתַמָּר לְאִמֹּר הִנֵּה חָמִיךָ עֲלָה תִמְנַתָּה (לח, ג').

וַיֵּרֶד יְהוֹדָה פִּירֵשׁ רִש"י, למה נסמכה פרשה זו לכאן והפסיק בפרשתו של יוסף ללמד שהורידוהו אחיו מגדולתו וגו' אילו אמרת להשיבו היינו שומעים לך. ע"כ.

וכן דרשו במדרש רבה ירידה היתה לו. ואילו כשהלך תמנתה כתיב עליה.

הִנֵּה חָמִיךָ עֲלָה, שְׁעָלִיה הִיתָה לוֹ. ועל דרך הפשט כפירש"י שתמנה בשיפוע ההר היתה יושבת, עולין לה מכאן ויורדין לה מכאן.

כי לא יראני האדם וחי, אך לו נתכנו עלילות.

וזה שאמר יעקב בדבריו הפשוטים המחולקים לשלשה:

א' קְתַנְתָּ בְּנִי
ב' חֵיָה רְעָה אֶכְלֶתְהוּ,
ג' טָרַף טָרַף יוֹסֵף.

ולעומקו של מקרא יובנו דבריו של יעקב בבחינת צדיק גוזר והקב"ה מקיים. וזה שיעור תוקף דבריו:

א' קְתַנְתָּ בְּנִי חֵיָה אִין לקחת ממנו את הכח להציץ מעבר לפרגוד על ידי קריעת הכתנת. כי כוחה של הכתנת חיה וקימת.

ב' רְעָה אֶכְלֶתְהוּ. הרעה תאכל ותגמר כתהו הזה שלפני בריאת העולם.

ג' טָרַף טָרַף יוֹסֵף. הַטָּרַף נטרף ואיננו. כדאמר יעקב ללבן (פר' ויצא, לא, לט') טָרַפְהָ לֹא-הִבְאֵתִי אֵלַיךְ אֲנֹכִי אַחַשְׁנָה מִיָּדֵי תְּבַקְשָׁנָה גְּנֻבְתִּי יוֹם וַיִּגְנַבְתִּי לַיְלָה. כן אמר יעקב לקב"ה, טָרַף טָרַף יוֹסֵף, נטרף הטרף ואיננו, וכאומרנו: אִין כֵּאֵן טָרַף.

לעומקו של מקרא וישב

ליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא. כאן רמז הכתוב שאותה אשה שלקח יהודה לער בכורו, סופו שְׂיִקְחָהּ לוֹ לעצמו. והטעם תחת המלה אִשָּׁה, יוכיח. שכן היא מוטעמת בטיפחא שהיא מעין הפסקה קלה, ולא בהכרח מחוברת עם שלאחריה. וכאומר: ויִקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה, (לער בכורו) וישָׂמָה תָּמָר. ונרמז כאן שלקחה לעצמו, על ידי ער בכורו.

הִבֵּה-נָא אֲבוֹא אֱלִיָּד (לח, טז)

הִבֵּה. יש ליתן טעם לאומר **הִבֵּה.** שכן מציינו שכך אמר יעקב ללבן **הבה** את אשתי ואבוא אליה. ופ' רש"י שם והלא קל שבקלים אינו אומר כן, **אלא להוליד תולדות אמר כך.**

וכן מציינו שכך בקשה רחל מיעקב ונתאמר אֵל-יעקב **הִבֵּה-לִי בָנִים וְאִם-אֵין מִתָּה אֲנִי.**

וכאן אומר יהודה הִבֵּה-נָא אֲבוֹא אֱלִיָּד.

ועל דרך הסוד יש לומר **הִבֵּה** הוא המלאך הממונה להעמיד דורות של צדיקים. והוא אחד משמות ע"ב הקדושים הנכתב בשם **ההב.** ולמפרע

ולעומקו של מקרא יש לומר, שעל ידי הולדת פרץ וזרח עליה היתה לו, שמהם יעלה ויזרח אורו של בן פרצי.

וכן הוא במדרש רבה פרשה פה:

ראובן הָיָה עָסוּק בְּשָׂקוֹ וְתַעֲנִיתוֹ, וַיַּעֲקֹב הָיָה עָסוּק בְּשָׂקוֹ וּבְתַעֲנִיתוֹ, וַיְהוּדָה הָיָה עָסוּק לָקַח לוֹ אִשָּׁה, וְהַקְב"ה הָיָה עוֹסֵק בּוֹרָא אֹרֹו שֶׁל מְלֶךְ הַמְּלֻכִּים, וַיְהִי בַּעַת הַהִיא וַיֵּרֶד יְהוּדָה. (ישעיה סו, ז): בְּטָרְם תְּחִיל יְלֻדָה, קִדְם שְׁלֹא נוֹלֵד מִשְׁעַבְד הָרֵאשׁוֹן נוֹלֵד גּוֹאֵל הָאֲחֵרוֹן, הוא בן פרצי.

ועל דרך הרמז והסוד, יש לומר **ויגד לתמר לאמר הנה חמיו עליה תמננה,** מאי ויגד, מי הגיד לה. **ושמא יש לומר שויגד לתמר על ידי המלאך והשם הק' מע"ב שמות על"ה,** שנאמר **עליה תמננה.**

ויקח יהודה אשה לער בכורו וישמה תמר. (לח, ו')

לעומקו של מקרא וישב

והצעִיף הוא הצעיף המיוחד המביא לידי רוח הקדש, הוא הלבוש הפנימי, והרי זה חלק מהמידות הטובות שצריך האדם לדבוק בהם. **צדיקות ענוה יחוד ה' ופנימיות.** וזה היה לאמהות הקדושות, וגם לתמר, שהנחילה צעיפה למלך המשיח שיצא ממנה. שנאמר בו [ישעיהו כח,ה]: **בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה צְבָאוֹת לְעֹטָת צְבִי וְלִצְפִירַת תְּפָאֶרֶת לְשָׂרְ עֲמוֹ.** ופירש המלבי"ם: **צפירת תפארה.** אור השחר הצומח והולך עד נכון היום, לשאר עמו היא **מלכות יהודה.** עכ"ל. והכונה לצעיף הענוה המפאר את מלך המשיח הבא מיהודה.

וישאל את-אנשי מקמה לאמר איה הקדושה הוא בעיניכם על-הדרך (לח, כא)

על דרך הרמז, ירמזון אלין מליא לקדושה שאומרים מלאכי השרת עם עם ישראל קבוצי מטה, **וישאל את-אנשי מקמה** שהמלאכים נקראים איש, וישראל נקראים איש **ושואל** כל אחד לשני **איה מקום** כבודו להעריצו.

הוא הבה. שמתברר למפרע שבקשתם לשם שמים היתה.

וְתָסַר בְּגָדֵי אֱלֻמְנוּתָהּ מֵעֲלֵיהָ וְתָכַס בְּצַעֲיָהּ וְגו'
בצעִיף בה"א הידיעה, בהצעיף המיוחד. אותו צעיף שהתכסתה בו רבקה, בו נאמר ותקח הצעיף ותתכס. הוא אותו צעיף שנתן אבימלך לשרה שבו נאמר הרי הוא לך כסות עינים לכל אשר אתך ואת כל ונוכחת.

ולעומקו של מקרא יכוון הכתוב ללבושים פנימיים של צניעות המביאה לידי כח נבואי.

ועל דרך הצח יש לומר, צעיף ר"ת צניעות ענוה יחוד פנימיות. **ויש ליתן טעם** להבדל בין לבוש חיצוני ופנימי.

המתלבש בגאווה, משתמש בלבושו של הקב"ה, שנאמר גאות לבש. ואצל הקב"ה הוא לבוש פנימי. אבל האדם הלובש את לבושו של הקב"ה כביכול, הרי זה לבוש חיצוני, שאינו מתאים לו.

לעומקו של מקרא וישב

ועל דרך הצח והסוד יש לומר, שתמר שלחה כביכול שני מלאכים קדושים היוצאים משמות ע"ב הקדושים הנקרא בשם לאה ו החר. ועל ידם סובב הקב"ה העניין כדי להוציא ממנה משיח בן דוד.

וזה שאמרה: לְאִישׁ אֲשֶׁר-אֶלֶּה לְוֹ אֲנֹכִי הִרָה. אֶלֶּה אֲנֹכִי הִרָה הם ג' שמות קדושים. ובשם שני השמות הקדושים האלה לאה ו החר בתוספת שם אַנְכִי נתעכבה ההצתה.

ועל דרך הצח נאמר: שהמלאך לאה נשלח על ידי לאה אמו של יהודה להוציא ממנו משיח ה', ולא לפגום בהריון של תמר, ולזה נשלח המלאך ושמו החר הממונה על ההריון. והשתמשה בשם הק' אַנְכִי להורות שמאת השם הוא, שאַנְכִי ששלח לי את המלאך הר"ה הממונה על ההריון. והיינו לאמר לְאִישׁ אֲשֶׁר-אֶלֶּה לְוֹ אֲנֹכִי הִרָה, לאמור למלאך הנקרא איש אשר כינויו אֶלֶּה הִרָה, לְוֹ - לאַנְכִי, התפארת והתהילה.

ועוד יש לומר שנצנצה בו רוח הקדש שיש בה קדושה כמלאכי השרת. לכן שלח ביד רעהו לשאול באלה המלים: איה הקדשה.

ועוד יש לומר, אֶיָּה הוא אחד משמות ע"ב הקדושים, ורצה בזה שיהיה לו לעזר למצוא אותה. וזה שהשיבו ביד רעהו העדולמי, וְגַם אֲנֹשֵׁי הַמְּקוֹם אֶמְרוּ לֹא-הִיְתָה בְּזֶה קְדוּשָׁה. ואנשי המקום מרמז על מלאכי עליון המברכים ברוך כבוד השם ממקומו, והם אנשיו-מלאכיו של הקב"ה הנקרא מקומו של עולם, והם מעידים: לא היתה בזה קדשה, ורמזו לו בזה משמים שְׂקֵדוּשָׁה לא היתה פה אבל קְדוּשָׁה היתה פה.

הוא מוֹצֵאת וְהִיא שְׁלֹחָה אֶל-חַמִּיהָ לְאֹמַר לְאִישׁ אֲשֶׁר-אֶלֶּה לְוֹ אֲנֹכִי הִרָה וּתְאֶמְרֵי הַכֹּהֵן-נָא לְמִי הַחֲתָמָת וְהַפְתִּילִים וְהַמְטָה הָאֶלֶּה (לח, כה)

הוא מוֹצֵאת ודרשו שכבר הציתו האור כדי לשרפה. ויש לשאול, היאך אם כן שלחה אל חמיה, וכיצד התעכב עניין ההצתה.

לעומקו של מקרא וישב

שם שמים השגור בפיו הוא אלקים.
וכאומרו וחטאתי לאלקים.

ויש לומר, שאמנם יוסף מצדיק עליו את הדין **במידת אלקים**, ומן השמים מושפעים עליו **רחמים במידת הוי"ה**.

ועוד, שיוסף רואה את האלקות בכל דבר, ולזה מושפע עליו **סיעתא דשמיא שמעל הטבע במידת הרחמים**.

ועוד יש לומר, שגם כאשר מזכיר שם אלקים, **מצייר הוא את שם הויה**. וכשם שאמר אברהם **ויאמר אֲדֹנָי יְהוִה בְּמָה אֲדַע כִּי אֵיךְ שָׁנָה** (בראשית ט"ו, ח'). **שם יְהוִה מצויר במחשבה הוי"ה**, ומנוקד **אַלְהִים** כזה: **יְהוִה**.

ויַעֲזֹב כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ בְּיַד-יוֹסֵף (לט, ו').

ויַעֲזֹב. וכנגד זה החזיר לו יוסף טובה תחת טובה שנאמר **ויַעֲזֹב בְּגָדוֹ בְּלִיָּה**.

ודורשי רשומות **יאמרו** שעל כך נאמר [שמות כג, ה']: **עֲזֹב תַעֲזֹב עִמּוֹ**,

ועל דרך הרמז, תרמוז הפרשה לנס חנוכה:

חותמך ופתילך ומטך. חותמך הוא כלי הנר המכיל שמן, **הפתילה** היא הבווערת, **ומטך** הוא הנר איתו הוא מדליק. **ועוד**: אמרה לו פתילך לשון יחיד, ואחר כך אמרה **פתילים**, לשון רבים. והוא רמז **למוסיף והולך**. **ועוד י"ל**: כנגד **שמונה** פעמים שכתוב **כתנת** בפרשה, כשם שמהמיניהם של כהנים ומבלואי בגדיהם מאירים הלפידים, והם **שמונה ימים**.

ויִרָא אֲדֹנָיו כִּי ה' אִתּוֹ (לט, ג').

כִּי ה' אִתּוֹ כתוב בהוי"ה. **וְכָל אֲשֶׁר-הוּא עֲשָׂה ה' מִצְּלִית בְּיָדוֹ** גם כתוב בהוי"ה. ופרש"י ה' אתו **שם שמים שגור בפיו**.

ובהתבוננות בפרשה תחזינה עינינו מישרים, כי שם שמים האמור ששגור בפיו הוא **אלקים**. כמו וחטאתי **לאלקים**. **האלקים** יענה את שלום פרעה וכו'. **ויש לשאול** מדוע תעיד התורה כי שם שמים השגור בפיו זה **הוי"ה**, בעוד אשר יעידו הכתובים כי

לעומקו של מקרא וישב

וְאִיךָ אֶעֱשֶׂה הַרְעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת
וְחִטָּאתִי לְאֱלֹהִים (לט, ט).

ע"י שקיים זה עֲזֹב עֲמוֹ, קיים זה
תַּעֲזֹב עֲמוֹ.

ובמדרש רבה מובא: וְחִטָּאתִי לַה'
אין כתיב כאן אלא וְחִטָּאתִי לְאֱלֹהִים.
ועמדו על כך מפרשי המדרש שטעות
סופר הוא. שכך רצה המדרש לומר
וְחִטָּאתִי לְאֱדֹנָי, לאדון שלי, אין
כתיב כאן אלא לְאֱלֹהִים. שרוצה
המדרש כביכול לשבח את יוסף ולומר
שיוסף חשש על כבוד המקום יותר
מאשר בין אדם לחבירו. וטעות
המדפיסים הפכה את הַאֲדֹנָי בחיריק
של אֲדֹנָי שלי [לאֲדֹנָי] לשם אֲדֹנָת
[לאֲדֹנָי' כלומר לה'], וטעות הוא.

וְכָל-יֵשׁ-לֹוּ נָתַן בְּיָדוֹ (לט, ד). בְּכָל-
אֲשֶׁר יֵשׁ-לֹוּ (לט, ה). וַיַּעֲזֹב כָּל-
אֲשֶׁר-לֹוּ בְּיַד-יוֹסֵף (לט, ו).

בשימת לב, בתחילה אמר ללא המלה
אֲשֶׁר, וְכָל-יֵשׁ-לֹוּ נָתַן בְּיָדוֹ, ורק אחרי
כן אמר פעמיים אֲשֶׁר. בְּכָל-אֲשֶׁר יֵשׁ-
לֹוּ (לט, ה). וַיַּעֲזֹב כָּל-אֲשֶׁר-לֹוּ בְּיַד-
יוֹסֵף (לט, ו). ויש ליתן טעם לשינויים
אלו.

ויש לומר, שבתחילה נהג אדונו עם
יוסף בדרך של כבדהו וחשדהו, ולכן
לא נכתב עליו אשר. שלא היה עדיין
מאשר ממנו.

ואכן, תירצו שאמר וחטאתי לְאֱלֹהִים
לא משום שמחשיב כבוד שמים יותר
מכבוד האדם, שהרי כבוד האדם הוא
כבודו של הקב"ה, שזה רצונו של
הקב"ה, שיכבדו זה לזה, אלא אמר
לְאֱלֹהִים ופירשו שם לשון שבועה,
ובאמת התכוון שחטא זה לאֲדֹנָיו הוא.

ולאחר שראה נאמנותו ללא גבול, היה
מאשר בכך, ונתן לו את אישורו. וזה
שאמר יוסף וכל אשר יש לו נתן בידי
ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וגו',
וכוונתו שלא יפגום באמון שנתן לו
באשרו.

ואמנם כן יש לשאול, מדוע לא אמר
וחטאתי לְאֲדֹנָי. וי"ל דמה שאמר
חטאתי לְאֱלֹהִים כולל כבר פגיעה
באֲדֹנָיו, בין אדם לחבירו. כי יהיה בזה

לעומקו של מקרא וישב

וַתִּתְּפֹשֶׁהוּ בְּבִגְדוֹ עַל מַה נִּתְּפַס, נִתְּפַס
עַל בִּגְדוֹ. עַל מַעֲשֵׂיו הַחֲצוֹנִיִּים. עַל כָּל
מַעֲשָׂיו הַחֲצוֹנִיִּים עַד הַיּוֹם. מִסְּלוֹ
שָׁעָרוֹ וְכַתּוּנַת הַפָּסִים וְדַבְרֵי הַחֲלוּמוֹת
לְאַחֲזוֹ וְהוֹצֵאת דַּבְתָּם אֶל אֲבִיהֶם, עַד
בִּגְדוֹ שֶׁנִּשְׁאָר בִּידָהּ, **עַל הַכֹּל נִתְּפַס
בַּתְּפִיסָה אַחַת.**

וְאֵע"פ שֶׁהַדְּבָרִים עֲמוּקִים וַיֵּשׁ בֵּהֶם
סִיבּוּבֵי סִיבוֹת בִּיד הַהִשְׁגָּחָה הָעֲלִיוֹנָה,
וְהֵם כּוֹלֵם אַחֲזוּזִים בְּעִנְיָנִים פְּנִימִיִּים,
מִכָּל מְקוֹם הַקְּלִיפוֹת נִאֲחֲזוֹת בְּמָה
שְׁעִינֵי הָאֲנָשִׁים רוֹאוֹת.

**וְלֹאֲחֶרֶת תְּפִיסָתוֹ זֹאת הִחֵל יוֹסֵף אֶת
עֲבוֹדָתוֹ הַפְּנִימִית,** וְלִכֵּן נֹאמַר בּוֹ
וַיִּגְלַח וַיַּחֲלֵף שְׂמֹלוֹתָיו.

וְעַל דֶּרֶךְ הַדְּרָשׁ יֵשׁ לוֹמַר כִּי
וַתִּתְּפֹשֶׁהוּ בְּבִגְדוֹ וַיִּנְס וַיֵּצֵא הַחֲצוּצָה,
חֲזוֹר עַל בִּגְדוֹ. שֶׁבִּגְדוֹ הַחֲצוֹנִי נִס
וַיֵּצֵא הַחֲצוּצָה. וְנִשְׁאָר הַגּוֹף עִם
עֲבוֹדָתוֹ הַפְּנִימִית, עֲבוֹדָה שְׁבֵלֵב,
אֲמוּנָה וּבִטְחוֹן וּמִדּוֹת נֶפֶשׁ נְעֻלוֹת וּמִן
הַשָּׁמַיִם סִייעוּהוּ שִׁיאֲסֹר עַל מִנַּת כֵּן.
לְהַכִּין אֶת עֲצָמוֹ לְקִרְאָת הַפְּגִישָׁה עִם
אֲחִיו מִתּוֹךְ סִלְחָנוֹת וְהַבְנָה בַּהִשְׁגָּחַת
הַשֵּׁם בְּעוֹלָם וּמִתּוֹךְ עֲבוֹדָה פְּנִימִית עַל
הַמִּדּוֹת.

חִלּוּל הַשֵּׁם גָּדוֹל וְנִמְצָאֵתִי בַחֲטָא כְּפוּל.
גַּם לְאֲדוֹן וְגַם לְאֱלֹקִים.

וַיִּמְאָן. מוֹטַעַם **בְּשִׁלְשֵׁלַת.** וַיִּבּוֹאֵר
בְּדֶרֶךְ הַצַּח, שֶׁאֲסֹר אֶת עֲצָמוֹ
בְּשִׁלְשֵׁלָאוֹת שֶׁל בְּרוֹזל כְּנֶגֶד יֵצֵר הָרַע.

וְעוֹד, תּוֹרָה הַשִּׁלְשֵׁלַת שֵׁשׁ כִּאֵן כְּמִין
דוֹ שֵׁיחַ בֵּינוֹ וּבֵין יֵצֵר הָרַע. וְזֶה
שֶׁפִּירְשׁוּ **שִׁפְטָפֶט בִּיצְרוֹ.** וְמָה הוּא
הַפְּטוּט:
כְּבִיכּוֹל בֵּין לוֹמֵר וַיִּמְאָן וּבֵין לוֹמֵר
וַיִּמְהַן.

בֵּין וַיִּאֲמַר אֵין וּבֵין וַיִּאֲמַר הֵן.
וְהָאֵל"ף נִצְחָה אֶת הָה"א, וַיִּאֲמַר אֵין.
וְלִכֵּן נֹאמַר וְחֲטָאֵתִי לְאֱלֹקִים. כְּלוֹמֵר
אֵיךְ אַעֲשֶׂה הָרַעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת לוֹמֵר
הֵן, וְחֲטָאֵתִי לְאֲדוֹן, וְאֵיךְ אַעֲשֶׂה הָרַעָה
הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת לוֹמֵר הֵן וְלֹא לוֹמֵר אֵין
בְּאַלְף וְחֲטָאֵתִי לְאֱלֹקִים, שֶׁנִּכְנַעְתִּי
לְיֵצֵרִי. וְזֶה הַפְּטוּטִי דְּבָרִים שֶׁהִיָּה
בֵּינוֹ לְבֵין יֵצֵרוֹ.

וַתִּתְּפֹשֶׁהוּ בְּבִגְדוֹ (לֵט, יב') בְּבִגְדוֹ
הַמִּיּוּחָד הַיֵּינוֹ אֹרֵר הַצִּיצִית הָעוֹלָה
תְּרִי"ג, וְכִזָּה הָרֵאֲתָה לְכוֹלֵם שֶׁבִּגְד זֶה
שֶׁל אִישׁ עֲבָרִי לְמַעַן יֵאֲמִינוּ כּוֹלֵם.

לעומקו של מקרא וישב

כנס להתנוסס, ויצא טבעו ושמנו בעולם.

או כלך לדרך זו, שכל העבודה החיצונית נִסָּה ויצאה החוצה ממנו והלאה והוא נשאר עם עבודתו הפנימית.

וַיֵּנֶס וַיֵּצֵא הַחוּצָה (לט, יב')

וַיֵּנֶס הַחוּצָה (לט, יג')

וַיֵּנֶס וַיֵּצֵא הַחוּצָה: (לט, טו')

וַיֵּנֶס הַחוּצָה (לט, יח')

בשימת לב, כתוב אחד אומר וינס ויצא החוצה. וכתוב אחד אומר וינס החוצה ולא כתב ויצא. ושוב אחרי כן נאמר וינס ויצא החוצה. ולאחר מכן שוב כתוב וינס החוצה. ולא כתוב ויצא.

ויש ליתן טעם בדבר.

וביאור הענין לפשט הכתוב: שבתחילה התורה מתארת את מנוסתו של יוסף, ולא די בכך שנס אלא גם יצא החוצה, ובתרגום מתרגם ונפק לשוקה. שהיה בשוק ללא היחבא והיה בין אנשים שלא יוכל ליפול ברשתה.

ליכא מילתא דלא רמיזא
באורייתא

על דרך הצח תרמוז הפרשה לפסוק בסדר משפטים חומש שמות כ"א ח'.

אם-רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנָיָה אֲשֶׁר-(לא)
לוֹ יַעֲדָה וְהַפְּדָה לְעַם נִכְרֵי לֹא-
יִמְשַׁל לְמַכְרָה בְּבִגְדוֹ-בָּהּ.

ובשימת לב לכתוב והקרי:

כתיב לא יַעֲדָה וקרי לוֹ יַעֲדָה.

ואשר על כן ידרש:

אם-רָעָה אשת פוטיפרע בְּעֵינֵי אֲדֹנָיָה

הוא פוטיפרע אֲשֶׁר לוֹ יַעֲדָה, לעצמו,

ולא יַעֲדָה ליוסף, וְהַפְּדָה שעל ידי

מיאוונו להיות עמה פדה את נפשו

מרדת שחת, לְעַם נִכְרֵי שהוא מצרים

לא-יִמְשַׁל לא יוכל להיות מושל

במצרים כל זמן שהוא בְּשׁוּק וּבַגְדוֹ

בידה. וכינה הכתוב את השוק במלה

לְמַכְרָה. זה שכתוב: לְעַם נִכְרֵי לֹא-

יִמְשַׁל לְמַכְרָה בְּבִגְדוֹ-בָּהּ.

אך לאחר תיקונו בבית הסהר כאשר

אין בגדו בה, שנאמר ויגלה ויחלף

שמלותיו, יהיה הוא המושל בעם

נכרי. וזהו וינס ויצא החוצה, מלשון

נס להתנוסס. שעלה ממעשה זה בדרגה

לעומקו של מקרא וישב

שיוציא הנר החוצה. ואם יצטרך, יניח על שולחנו ודיו.

ועוד יש ליתן טעם מדוע שינתה לומר לבני ביתה **הָבִיא לָנוּ אִישׁ עֵבֶרִי לְצַחֵק בָּנוּ** ולאדוניו אמרה **בָּא-אֵלַי הָעֶבֶד הָעֵבֶרִי אֲשֶׁר-הֵבֵאתָ לָנוּ לְצַחֵק בִּי**. (יט, יד, יז')

ולפשט הדברים יש לומר, שחשבה כיצד לקומם על יוסף כל אחד ואחד מבני ביתו במה שנוגע לו. **לאנשי** ביתה אמרה **איש עברי**, שבא כביכול לתפוס את מקומכם ומצחק בנו. ולבעלה שהוא **אדונו**, אמרה **עבד** שקם על אדוניו, לתפוס את מקומו, ולקחת גם את אשתו ממנו. לכן אמרה **העבד** העברי לצחק בי.

ולעומקו של מקרא, ייאמר: **מחסדי המקום** נתן לה הקב"ה **להיכשל בלשונה**, ובמקום לקומם את אנשי ביתה על יוסף קוממה אותם על **אדוניו**. שכן אמרה על אדוניו **הָבִיא לָנוּ אִישׁ עֵבֶרִי לְצַחֵק בָּנוּ**.

וכשראתה שנס החוצה, ועדיין אינה יודעת אם חוץ לחדר או חוץ לבנין, לכן אמרה רק וינס החוצה, ולא אמרה ויצא. ולאחר שקראה לאנשי ביתה ולא מצאוהו באיזור הבית, אמרה להם שוב וינס **ויצא החוצה** כדי שילכו ויתפסוהו. וכשבא אדוניו אל ביתו לא אמרה לו **שיצא** החוצה אלא רק **נס החוצה** מחוץ לחדרה, וכדי להעלות את חמתו אמרה כן.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצח ירמזון הכתובים **לפרסום נס חנוכה**. כיצד:

לפי שכתוב שתי פעמים **וינס החוצה**, ועוד שתי פעמים **וינס ויצא החוצה**, רמזה התורה **שעיקר מצות נר חנוכה לפרסם הנס**. שכל: **וינס**, וכאומרו ויהי **נס ויצא החוצה**.

ומשהגיעו לידי סכנה, אמרו להדליק על **שולחנו ודיו**. וזה שכתוב: **וינס החוצה ולא כתיב ויצא**. וכאשר חלפה הסכנה חזר הדין להוציא הנר **החוצה** וזה שכתב שוב **וינס ויצא החוצה**. אך מכיון שחזר הדין ולכן הוא רק לכתחילה, לכן שוב נאמר **וינס החוצה בלי ויצא**. כי **יוצא** ידי חובה גם מבלי

לעומקו של מקרא וישב

שָׁר בֵּית-הַסֵּהרִ בְּיַד-יֹסֵף אֵת כָּל-
הָאֲסִירִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַסֵּהר וְגו' אֵין שָׁר
בֵּית-הַסֵּהר רָאָה אֶת-כָּל-מְאוֹמֵהוּ בְּיָדוֹ
וְגו'. (לט, כ')

יש ליתן טעם מדוע יחזרו המלים
בֵּית הַסֵּהר שש פעמים בארבעה
פסוקים [פרק לט, פס' כ-כג].

ושמא יש לומר כהמדרש רבה,
שיוסף היה בבית הסהר ביום, ובלילה
חוזר לבית פוטיפרע להנהיג את
ביתו. והרמז לכך במלים בית הסהר
שש פעמים. מבית לסהר ומסהר
לבית, וחוזר חלילה. ושש פעמים כנגד
ששה ימים בשבוע, כי בשבת היה בן
חורין בבית אדוניו.
לעומקו של מקרא ועל דרך הסוד,
י"ל, שאלו השש פעמים כנגד המידה
הששית של יוסף, היא מידת היסוד.
שבזכות תיקון מידה זאת והתגברותו,
המשיך להיות בבית אדוניו כל אותם
הימים.

וַיֵּרָא אֲתָם וְהֵנָּם זֹעֲפִים (מ', ו') ויש
לעיין, שהרי לא היה לשר המשקים
לזעוף כי חלום טוב חלם. אלא

וכן לאדוניו, במקום לקוממו על יוסף,
קוממה אותו עליה, על אשתו באשר
תקפתהו לבזותו ולומר לו הַעֲבֹד הָעֶבְרִי
אֲשֶׁר-הִבְאֵתָ לָנוּ.

ואשר על כן הבין אדוניו כי אין
ביוסף כל דופי אלא באשתו, והמשיך
להעסיקו בביתו בלילות, כמובא
במדרש רבה.

וַיִּחַקֵּ אֲדֹנָי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל-
בֵּית הַסֵּהר. וגם זה מחסדי הבורא.
כי בעת הזאת נפטר יצחק ובא עשו
לקבור את אביו יחד עם יעקב, ונזכר
אשר אמר יקרבו ימי אבל אבי
ואהרגה את אחי. אך הוא לא עשה
מאומה, כי ידע על היעלמו של יוסף,
ובית יוסף להבה והוא לשטן לעשו,
ובהעדרו אין חשש לעשו. אשר על כן
חשב עשו כי אכן לא התקיימה הברכה
ביעקב, ולאחר הקבורה חזר לשעיר.

וַיִּחַקֵּ אֲדֹנָי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל-בֵּית
הַסֵּהר וְגו' וַיְהִי-שָׁם בְּבֵית הַסֵּהר וְגו'
וַיִּתֵּן חֲלוֹם בְּעֵינָי שָׁר בֵּית-הַסֵּהר: וַיִּמְאֵן

לעומקו של מקרא וישב

חבירו. יצר הטוב לרעה ויצר הרע לטובה. כדי להפיל את חבירו ברשתו. **וכהמשך למלחמת היצר**, יאמר שר-האפים הוא היצר הרע, **אָל יוֹסֵף אִף אָנִי בְּחִלּוּמֵי וגו'.** אף אני, והמלה אף תורה על רוגז וכעס מנת חלקו של יצר הרע. ולא רק שאין הוא חפץ לשמש את אדונו אלא גם לא ירחיק המזיקים ממנו. כי בבוא העוף לאכול את מאפה פרעה היה לו להרחיקם, ולעומת זאת נתן להם לאכלם. לכן **פתרונו להישחט** כחלומו של שר המשקים.

אלא שיוסף פתר להם שיתלה על עץ. וכידוע בדברי חז"ל כל החלומות הולכים אחרי הפה. [ברכות נה:].

אם כן יש לשאול מה ראה יוסף לבחור לו דוקא מיתה זאת של תליה על עץ.

יש לומר שידע יוסף כי יצר הרע יסודו **בגאווה**. ולכן צריך לברור לו מיתה **משפילה**. ואין מיתה משפילה יותר מן התליה כשהתלוי נשאר על העץ למאכל עוף השמים. לכן הזהירה התורה להורידו מן העץ מיד אחרי התליה, כי קללת אלקים תלוי.

ועוד יש לומר שפתר יוסף את חלום שר האופים, באומרם **וְתִלָּה אותך על**

כפירש"י **ועל דרך הפשט**, שכל אחד חלם חלומו ופתרונו של השני. לכן שר המשקים היה זעף שחלם על שר האופים שנתלה, וחשש כי גם לו יהיה כן. ושר האופים חלם טוב על שר המשקים אך חלומו שלו היה קשה שהעוף אוכל מעליו את מאפיו. לכן התקיים בשניהם **וְהָנֵם זַעְפִּים**.

ועל דרך הרמז, תרמוז הפרשה על מלחמת יצר הטוב ויצר הרע, ועל עניני פטפוט ביצרים אלו. **שר המשקים ירמוז ליצר הטוב**, אשר גם אם סרה הרי כל מגמתו לחזור להיות יועץ כליות לטובה כבראשונה, וכל מעיניו לשרת את אדונו, ולכן מוכן הוא לשחוט את יצר הרע המסיתו מתפקידו. זה שסיפר שר המשקים ליוסף וְכֹס פְּרָעָה בְּיָדֵי וְאָקַח אֶת-הָעֵנָבִים וְאִשְׁחַט אֹתָם אֶל-כּוֹס פְּרָעָה וגו'.

ואסחט אין כתיב כאן אלא **וְאִשְׁחַט** בשין שמאלית ורמז כאן על **שחיטת היצר הרע**. אל תיקרי **וְאִשְׁחַט** אלא **וְאִשְׁחַט**, בשין ימנית.

ומה שפירש רש"י שכל אחד חלם את פתרונו של השני. כי זה דרכו של המאבק בין היצר הטוב והיצר הרע, שכל אחד מהם ינסה לפתור את חלום

לעומקו של מקרא וישב

המשקים לא עשה מאומה שנכנס הזבוב בכוס פרעה.

ולכן אמר לו לשר האופים, לא שָׁרִי, אלא שר אחד וזה אתה. ולכן אמר יוסף שָׁרְגִים עם יו"ד, ופתרונו שָׁר ג' ימים. שבעוד ג' ימים שר המשקים ישוב לכסאו, ושר האופים בג' ימים יתלה.

ועוד יש ליתן טעם להבדל בדבריהם של שר המשקים והאופים. ששר המשקים אמר וְהָיָה גֶפֶן לְפָנַי. ושר האופים אמר וְהָיָה שְׁלֵשָׁה סֵלִי חָרִי עַל רֵאשֵׁי. ויש להבין ההבדל בין לְפָנַי ובין עַל רֵאשֵׁי.

וזה פתרונו על דרך הפשט: אצל שר המשקים, בהיות הגפן לפניו, ואינה דבוקה לגופו ידע יוסף שיכול להתקיים גם בלעדיה. ואילו אצל שר האופים הסלים דבוקים בו על ראשו, וכשירדו הסלים, ירד גם ראשו. לכן אמר לו ישא את ראשך מעליך.

ועל דרך הרמז והצח, תמיד ינצח יצר הטוב את היצר הרע בעמדו לפני ה'.

עץ (מ,יט') על פי מה שכתוב בפרשת ויגש וַתִּלְהַ אַרְץ מִצְרַיִם וְאַרְץ כְּנַעַן מִפְּנֵי הָרֶעִב. ולמד גזירה שוה וַתִּלְהַ וַתִּלְהַ.

ועל דרך הצח, עת יתלה האדם את יצרו הרע כאשר פתר יוסף, לא רק שָׁמַיִם יעזרוהו, אלא גם האדמה תעשה רצונו. ובהיות שר האופים הממונה על התבואה נידון להיות וַתִּלְהַ, לכן נאמר גם על ארץ מצרים וַתִּלְהַ, ויוסף עצמו נהיה שר הממונה על הפרנסה, להיות המשביר לכל התלויים ועומדים בין רעב לשבע.

ועוד יש ליתן טעם על דרך הצח להבדל בין שָׁרִיגָם שאמר שר המשקים ללא יו"ד, ובין הַשְׁרָגִים שאמר לו יוסף בפתרונו עם יו"ד.

ובאומרו שָׁרִיגָם התכוון שר המשקים לחלק את המלה שָׁרִי-גָם לשנים ולומר מדוע רק אנחנו נענשנו והרי שָׁרִי פרעה האחרים גָם חטאו.

אך יוסף ירד לעומק הפתרון שרק שר אחד חטא וזה שר האופים, כי רשלנותו היתה בידו. ואילו שר

לעומקו של מקרא וישב

וייש לשאול מדוע פעמיים שאמר שר המשקים זְכַרְתָּנִי וְהִזְכַּרְתָּנִי יוֹרָה דווקא על שנתיים. ומדוע לא יורה על יומיים או חדשיים.

ומובא באוה"ח הק' שיוסף היה צריך לתקן את מידת הזכרון, ומשום שנפגמה מידת הזכרון פעמיים, כִּי אִם-זְכַרְתָּנִי וְהִזְכַּרְתָּנִי לכן היה צריך להמתין שנתיים, כדי שיעברו עליו שני ימי זכרון של ראש השנה. ובזה יבוא על תיקונו.

ולעומקו של מקרא יש לומר בעניין זה הסבר נוסף מדוע ישב יוסף שנתיים נוספות בעבור אומרו כִּי אִם-זְכַרְתָּנִי וְהִזְכַּרְתָּנִי:

יוסף כביכול הקדים ביומיים את בקשתו משר המשקים. שכאשר אמר לשר המשקים בְּעוֹד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשֵׁא פָרְעָה אֶת-רֵאשֶׁף וְהִשִּׁיבָהּ עַל-כַּנָּה וסמך ליה כִּי אִם-זְכַרְתָּנִי.

ולא היה צריך אז לבקש הזכרתו, אלא לחכות יומים עד ששר המשקים יצא מבית האסורים ביום השלישי, ואז לבקש בקשתו. והיה עליו לבטוח שבינתיים בשני ימים אלו תהיה לו ישועה ופורקן, ויוציאוהו ולא יצטרך לבריות.

ולעומקו של מקרא בזה ירמוז הכתוב למלחמת מרדכי היהודי בהמן הרשע. שכן במרדכי ואסתר נאמר לפני. ותיפול לפניו. ובהמן נאמר על. נופל על המטה. וכן אמר אחשוורוש תלוהו עליו. ובהיותו תמיד מתנשא על, זו גם מפתו, כפי שנאמר [משלי טז, יח'] לְפָנַי שָׁבַר גָּאוֹן וְלִפְנֵי כְּשָׁלוֹן גְּבַה רֹחַ.

ועוד תרמוז הפרשה למלחמת מרדכי היהודי בהמן הרשע. כי שר המשקים הוא כוחו של מרדכי היהודי ששחט ענבים על ידי כל באי המשתה, כדי שלא יבואו לידי יין נסך. ואת המן תלה אחשוורוש על עץ. ע"ץ נכתב בעי"ן צדי"ק. הוא העץ אשר ניבא עליו יוסף בעין של צדיק. בעין יוסף הצדיק קמה הנבואה של שר האופים בהמן, ושל שר המשקים במרדכי היהודי.

כִּי אִם-זְכַרְתָּנִי אֶתָּהּ כְּאֲשֶׁר יֵיטֵב לְךָ וְעֲשִׂיתָ-גָּא עֲמָדִי תְּחַסֵּד וְהִזְכַּרְתָּנִי אֶל-פָּרְעָה (מ"ד)

נאמר במדרש תנחומא כי כנגד פעמיים שסמך על רהבים, באמרו זְכַרְתָּנִי וְהִזְכַּרְתָּנִי, ישב בבית הסהר עוד שנתיים ממה שהוקצב לו.

לעומקו של מקרא וישב

ועוד יש לתת טעם, מדוע נחשב לו כאילו פגם בבטחונו פעמיים. הרי בתחילה אמר כי אם זכרתי לעצמך. ואח"כ והזכרתי אל פרעה. כי איך יזכירהו אל פרעה אם בעצמו אינו זוכר. ולפי זה לכאורה פגם רק פעם אחת, בבקשתו שיזכירהו אל פרעה.

ויש לומר שגם כי אם זכרתי לעצמך, גם זה פגם באמונה, כי ברצות ה' דרכי איש יזכיר להם כל אשר בחפצו. ולכן הכל חוזר אל הבטחון בה' שהוא זוכר ומזכיר כל הנשכחות.

כִּי-גִנַּב גִּנְבֹתַי מֵאַרְץ הָעֵבְרִים וְגַם-
פֶּה לֹא-עָשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי-שָׁמוּ
אֹתִי בְּבוֹר (מ,טו')

יש ליתן טעם לאמרו פעמיים לשון גניבה. כִּי-גִנַּב גִּנְבֹתַי. ויש לומר שרצה להזכיר זכות אבות של גִּנְבֹתַי יוֹם וּגְנֵבֹתַי לְיָלָה שטען יעקב ללבן בסוף פרשת ויצא [לא, לט'].

ועוד יש ליתן טעם לאמרו וְגַם-פֶּה
לֹא-עָשִׂיתִי מְאוּמָה. מאי וְגַם-פֶּה.

אלא שיוסף לא חכה יומים אלו, ומיד בקש משר המשקים שיזכירהו לפני פרעה. והקב"ה משלם יום לשנה יום לשנה, ולכן היה עליו לחכות שנתיים ימים.

ולתירוץ זה צריך לתת טעם מדוע אמנם לא חיכה יוסף הצדיק ליום השלישי. ויש לומר כי נהג כן כדי לתת תוקף לפתרון חלומו, ולהראות בבטחה כי זה הפתרון אמת הוא. שכן מיד עם פתרונו בקש שיזכירהו אצל פרעה.

ואכן, זה תוקף האמון שנתן פרעה בפתרונו של יוסף. כי ידע פרעה שעל פי החלטה של רגע אשר בתוך לבו החזיר דוקא לשר המשקים ואת שר האופים תלה.

ורק פרעה ידע מהחלטה זאת אשר בתוך לבו. והנה נודע לו שיוסף ידע כבר שלשה ימים לפני כן מה פרעה יחליט בינו לבין עצמו. שכל החלומות הולכים אחר הפה, ומה שפתר יוסף היה כעין גזירה שכך יהיה. לכן מיד ויריצוהו מן הבור.

לעומקו של מקרא וישב

ועל דרך הצח וְרִיצָהּוּ הוּא לְשׁוֹן
לְרִצּוֹת. שְׂרִיצָהּוּ לְהִקְב"ה, ועל ידי
כך ויריצוהו.

ואשר על כן יזכיר הכתוב בפר' מקץ:
מִן הַבּוֹר, בה"א הידיעה.

שאף על פי שהריצוהו מבית הסהר
הנקרא בור, והוא על דרך הפשט,
הרי שלעומקו של מקרא סדנא
דארעא חז הוא, ומה שהריצוהו מן
הבור של פרעה, הרי הוא כעין המשך
של הבור אשר במדבר, ומה
שהריצוהו עתה הוא מכח אותו הבור
לשם הושלך בתחילה.

ולקיים בזה את מאמר רוח הקדש:
לז,כ) וְנִרְאָה מֶה יִהְיֶה חֲלֻמָּתִיו.

ועוד על דרך הצח: בור הוא שם
חומר ניקוי [בורית] כבירמיהו ב, כב':
כִּי אִם-תִּכְבְּסִי בְּיָמֶיךָ וְתִרְבִּי-לֶךְ בְּרִית,
וכן במסכת שבת פרק ט משנה ה: מִי
בְּגָלִים, נָמַר וּבְרִית, קִמּוֹנֵינָא וְאַשְׁלַג, קָדִי
לְכַבֵּס בְּהוּ בְּגָד קָטָן בְּסִבְכָה. רַבִּי
יְהוּדָה אָמַר, קָדִי לְהַעֲבִיר עַל הַכֶּתֶם
ואשר על כן פירש רש"י: [מ,כד']
הַלְלֵת לְשׁוֹן הַכַּבֵּס. כאמרו: (ויקרא
יג,וה') אַחֲרֵי הַכַּבֵּס אֶת-הַנֶּגַע. שַׁעַל
ידי הבור כובס נגע הסבכה של יוסף,
והועבר הכתם כעל ידי בורית. וחזר

ויש לומר שכך אמר להם: גם בבית
אבי לא עשיתי מאומה, וגם פה לא
עשיתי מאומה. וכאמרו: גם שם גם
פה שָׁמוּ אוֹתִי בְּבוֹר, וזה מה שאמר
הכתוב בתחילת מקץ [מא,יד']
וְרִיצָהּוּ מִן-הַבּוֹר.

מִן-הַבּוֹר בה"א הידיעה. מאותו
הבור שְׁלֹשָׁם השליכוהו, הוא אותו
הבור שְׁמֹשָׁם הריצוהו, כי סדנא
דארעא חז הוא. וכדלקמן.

יּוֹם הַלְלֵת אֶת-פְּרֻעָה (מ,כ"ד)

ברש"י: הַלְלֵת לְשׁוֹן הַכַּבֵּס.
כאמרו: (ויקרא יג,וה') אַחֲרֵי הַכַּבֵּס
אֶת-הַנֶּגַע שְׂכִיבוֹסוּ עַל יְדֵי אַחֲרִים.

ולעומקו של מקרא יש לומר כי
רצה רש"י לרמוז לנו בזה, שעל ידי
לשון הרע של שר המשקים על יוסף
שקראו עבד, נער עברי, וכו', בזה כַּבֵּס
הנגע של יוסף שהוציא דבה רעה על
האחים, ומיד אחרי הוכבס את הנגע,
התקיים בו ויריצוהו מן הבור.

לעומקו של מקרא וישב

לא זכר וישכחהו. שני לשונות יש כאן. אחת בלשון של "לא תעשה", וְלֹא-זָכַר, והשניה בלשון של "עשה", וַיִּשְׁכַּחְהוּ. והוא ההיפך מהציווי של מחיית עמלק, זָכֹר וְלֹא תִשְׁכַּח. ויש לומר שנקט לשון הפוך ממצנות מחיית עמלק, להורות כי לא מידת הקב"ה כמידת בשר ודם. שבעמלק צוה אותנו על הזכירה ועל השכחה, כי המצוות הן בידינו כפי שאמרו הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. לכן אמר זכור ולא תשכח. אבל זמן הגאולה והגלות בידו ית', ולכן בעת אשר עלה רצון מלפניו נאסר יוסף ובעת אשר עלה רצון מלפניו הריצוהו מן הבור. לכן אמר וְלֹא-זָכַר וַיִּשְׁכַּחְהוּ. כן יזכור לנו אהבת איתן ויגאלנו בב"א.

להפטרה

כֹּה אָמַר ה' עַל-שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל-אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֵנּוּ עַל-מִכְרָם בְּכֶסֶף צְדִיק וְאֲבִיוֹן בְּעֵבֹר נְעֻלִים. עמוס ב,ו'

יוסף להיות כתמימותו של יעקב איש תם.

וְכֵן מִבְּטִיחָנוּ הַנְּבִיא [ישעיהו א,כה']
לַעֲתִיד לְבוֹא וְאֲשִׁיבָה יְדֵי עֲלִיָּה וְאֶצְרָף
כְּבֹר סִיגִיָּה וְאֶסִּירָה כָּל בְּדִילִיָּה:

ולעומקו של מקרא אָמַר: כשם שהתקיים ביוסף [מקץ מא,יד'] וַיִּרְיָצֵהוּ מִן-הַבּוֹר, וכנ"ל שכוונת הפסוק לעומקו של מקרא שהוא אותו הבור שלשם השליכוהו ככתוב: וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבּוֹר וְהַבּוֹר רָק אֵין בּוֹ מַיִם (לו,כד), כן לעתיד לבוא יתקיים בנו וְאֶצְרָף כְּבֹר סִיגִיָּה וְאֶסִּירָה כָּל בְּדִילִיָּה. וכהמשך הפסוקים: {כו} וְאֲשִׁיבָה שְׁפֹטֶיךָ כְּבָרָאשְׁנָה וַיַּעֲצִיךָ כְּבַתְחֻלָּה אֲחֵרֵי כֵן יִקְרָא לְךָ עֵיר הַצֶּדֶק קְרִיָּה נְאֻמָּה, כן יתקיים בנו לעתיד לבוא עם משיח בן יוסף כשיהיה הבור מלא מים של תורה ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, להביא לימות המשיח עם משיח בן דוד בב"א.

וְלֹא-זָכַר שׁוֹר-הַמִּשְׁקָיִם אֶת-יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ (מ,כג')

לעומקו של מקרא וישב

נאמר על שלשה, ועל ארבעה לא
אשיבנו.

ועל דרך הצת, ולעומקו של מקרא
יאמר: מאי לא אשיבנו, אל תקרי
בתוקף אלא בתמיה. לא אשיבנו? והרי
זו עצה עמוקה לזמן המדויק של הגלות
והגאולה, ועוד שהכתוב מעיד על-
מכרם בפסח צדיק, לכן השב אשיבנו
אותו ואת כל בית אביו להריצו מן
הבור לעת בוא הגאולה, להיות משיח
בן יוסף ולקרב קץ הגאולה עם משיח
בן דוד ולהושיבו על כנו, ולהשיבו אל
אלקיו ואל אדמתו, ולקיים וּכְפַר
אֲדַמְתּוּ עִמּוֹ בַּב' א.

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות

לטל': 052-7675895

גור-אריה צור

מודיעין עילית

ניתן להצטרף לתפוצת מייל

דוא"ל: leshem895@gmail.com

ליכא מילתא דלא רמיזי
באורייתא.

הנה כי כן ירמזון פסוקי ההפטרה על
מה יצא הקצף מלפני בורא עולם,
להשאירו ליוסף עוד שנתיים ימים
בבית האסורים. וכמו שאמר הנביא
עמוס בהפטרת פרשתנו: **על-שלושה**
ועל-ארבעה.

הראשון, על אשר אמר **פי אם-**
זכרתני אתך. וכי מה יש לצדיק כיוסף
לומר **אתך,** ועל ידי זה להיות עם
הרשע במוחו ובלבו. שלא היה צריך
לומר **אתך.**

השני, שאמר **כאשר ייטב לך.** והרי
כאשר ייטב לו הרי זה תשלום טוב של
הרשע בעוה"ז אל פניו להאבידו
לעוה"ב. ומה יש לו ליוסף בתשלום
הטוב של הרשע.

השלישי, שאמר **ועשית-גא עמדי**
קסד. והרי **חסד לאומים חטאת.** ומה
לו ולהטאת עמו.

ונוסף עליו הרביעי, שאמר **פי אם-**
זכרתני והזכרתני אל-פרעה שהיה לו
לדעת כי בידי הקב"ה להזכיר. לכן